

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

М. П. ПЛАХТІЙ

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Навчально-методичний посібник

Кам'янець-Подільський
2025 р.

УДК 1:37](075.8)

ББК 87+74я73

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка протокол №6 від 29 травня 2025 року.

Рецензенти:

Петрук Н. К. - доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук Хмельницького національного університету.

Гончаренко О. А. – доктор філософських наук, доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Бахмат Н. В. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, декан педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Плахтій М. П. Філософія освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 2025. 80 с.

Навчально-методичний посібник призначений для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Посібник охоплює актуальні філософські підходи до розуміння освіти в умовах постмодерного суспільства, цифровізації, глобалізації та викликів сталого розвитку. У ньому представлено тематичний план курсу, план семінарських занять, тестові завдання, завдання для модульної контрольної роботи та самостійної роботи. Особливу увагу приділено осмисленню трансформацій освітніх моделей, аналізу педагогічних інновацій, досвіду найуспішніших міжнародних освітніх практик, а також філософській рефлексії над роллю освіти в сучасному світі.

Посібник рекомендовано магістрантам денної та заочної форм навчання гуманітарних спеціальностей закладів вищої освіти.

© М.П.Плахтій

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЧАСТИНА І. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ»	5
ЧАСТИНА ІІ. КОНСПЕКТИ ЛЕКЦІЙ, ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	7
Тема 1. Освітні трансформації у цивілізаційному контексті.	7
Тема 2. Значення освіти в умовах постмодерну	10
Тема 3. Філософія освіти у світлі філософської рефлексії.	13
Тема 4. Освітній ідеал та мета освіти з урахуванням Цілей сталого розвитку.	22
Тема 5. Діти нового покоління: особливості педагогічної взаємодії.	26
Тема 6. Особливості освітніх трансформацій в Україні.	30
Тема 7. Нові освітні практики.	35
Тема 8. Найкращий реалізований педагогічний досвід сучасності.	39
ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	44
ЧАСТИНА ІІІ. ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МОДУЛЬНОЇ	64
КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	67
СЛОВНИК ГОЛОВНИХ ТЕРМІНІВ	72
ЛІТЕРАТУРА	75

ПЕРЕДМОВА

У сучасному світі, де освіта переживає глибокі трансформації, філософія освіти стає не лише академічною дисципліною, а й засобом осмислення глобальних змін, соціокультурних викликів та стратегій розвитку особистості й суспільства. Навчально-методичний посібник «Філософія освіти» призначений для магістрантів, які готуються до професійної діяльності в освітній сфері, педагогіці, управлінні освітою, академічному й науковому середовищі. Цей посібник має на меті допомогти здобувачам другого (магістерського) рівня освіти глибше зрозуміти фундаментальні філософські засади освітнього процесу, осмислити історичну еволюцію філософських підходів до освіти, а також критично оцінити сучасні освітні моделі, що формуються в умовах постмодерного суспільства, глобалізації, цифровізації та ціннісного переосмислення ролі освіти.

Пропонований курс охоплює широке коло тем: від цивілізаційних трансформацій освітніх практик до найкращих міжнародних освітніх моделей сучасності. Особлива увага приділяється філософському аналізу інноваційних форм навчання, компетентнісного підходу, освіти сталого розвитку, а також основних тенденції сучасної освіти у філософському контексті.

Навчально-методичний посібник побудований відповідно до сучасних педагогічних підходів, орієнтованих на міждисциплінарність, критичне мислення, інтерактивність та особистісну залученість. До кожної теми подано методичні рекомендації, які сприяють активному включенню здобувачів освіти у навчальний процес, розвитку їхньої рефлексії, аналітичних і дослідницьких навичок.

Обсяг дисципліни визначається навчальним планом і становить 90 годин (3 кредити ЄКТС), з них аудиторної роботи 30 годин і на самостійну роботу відведено 60 годин, підсумковою формою контролю є залік.

Сподіваємось, що цей посібник стане надійним методичним інструментом для формування філософської культури мислення майбутніх педагогів і науковців, сприятиме виробленню відповідального ставлення до освіти як до соціального інституту, покликаного формувати вільну, свідому й цілісну особистість у гармонії з викликами часу.

ЧАСТИНА I. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ»

Тема 1. Освітні трансформації у цивілізаційному контексті.

Історичні передумови освітніх трансформацій. Сучасні виклики та інновації в освіті. Освіта майбутнього: тенденції та перспективи. Основні ідеї гуманістичної освіти майбутнього. Персоналізація навчання. Емоційний інтелект. Інтеграція мистецтва та культури. Трансгуманізм. Постмодерністська філософія освіти майбутнього. Конструктивістський підхід у освіті.

Тема 2. Значення освіти в умовах постмодерну

Основні риси постмодерну та їхній вплив на освіту. Децентралізація знання. Плюралізм та релятивізм. Цифрові технології та методи навчання. Глобалізація освіти. Освітні моделі в постмодерному суспільстві. Інтерактивне навчання. Дистанційна освіта та онлайн-курси. Компетентнісний підхід. Персоналізоване навчання. Навчання протягом усього життя (lifelong learning). Проєктно-орієнтоване навчання. Гейміфікація навчання. Виклики освіти в постмодерному суспільстві. Перенасиченість інформацією та проблема фільтрації знань. Фрагментарність знань та відсутність єдиної освітньої парадигми. Криза авторитетів та зміна ролі викладача. Соціальні нерівності у доступі до освіти. Зниження мотивації до навчання. Зміна вимог до компетенцій.

Тема 3. Філософія освіти у світлі філософської рефлексії

Історичний розвиток філософії освіти. Антична філософія освіти. Платон і його ідеальна система освіти. Аристотель і практичний підхід до освіти. Освіта у Стародавній Греції та Римі. Середньовічна освіта. Епоха Просвітництва. Філософія освіти XIX-XX століття. Основні філософські підходи до освіти. Прагматизм і прогресивізм у філософії освіти. Прагматизм у філософії освіти. Основні принципи прагматизму в освіті. Прогресивізм як освітній рух. Екзистенціалізм в освіті. Вплив екзистенціалізму на педагогіку. Критична педагогіка. Конструктивізм і соціальний конструктивізм. Основні ідеї соціального конструктивізму. Методи конструктивістського навчання. Персоналізована освіта. Основні принципи персоналізованої освіти. Моделі персоналізованої освіти.

Тема 4. Освітній ідеал та мета освіти з урахуванням Цілей сталого розвитку

Освітній ідеал у постмодерному суспільстві. Основні риси освітнього ідеалу постмодерну. Плюралізм знань та відкритість до альтернативних підходів. Автономія особистості та індивідуалізація навчання. Гнучкість та адаптивність. Критичне мислення та аналітичний підхід. Інтерактивність і міждисциплінарність. Глобальне мислення та соціальна відповідальність. Орієнтація на сталий розвиток. Освітній ідеал у контексті Цілей сталого розвитку ООН. Гендерна рівність (ЦСР 5). Екологічна освіта (ЦСР 13). Міжнародне партнерство (ЦСР 17). Виклики реалізації освітнього ідеалу постмодерну. Мета освіти у постмодерному світі. Основні цілі освіти у постмодерному світі. Виклики у реалізації цілей постмодерної освіти.

Тема 5. Діти нового покоління: особливості педагогічної взаємодії

Діти нового покоління. Покоління Z (1997-2012 рр.). Покоління Альфа (2013-2025 рр.). Основні особливості дітей нового покоління. Цифрова грамотність. Кліпове мислення.

Високий рівень комунікації у віртуальному просторі. Орієнтація на самовираження. Соціальна чутливість. Самостійність у навчанні. Виклики для освіти та виховання дітей нового покоління. Цифровізація та технологічні виклики. Проблема цифрового розриву. Кліпове мислення та коротка концентрація уваги. Соціальні та культурні зміни. Глобалізація та міжкультурна комунікація. Освіта як засіб соціальної рівності. Психологічне навантаження та ментальне здоров'я учнів. Трансформація ролі вчителя. Освіта в контексті цілей сталого розвитку.

Тема 6. Особливості освітніх трансформацій в Україні

Освіта в Україні: історичний контекст і сучасний стан. Історичний розвиток освіти в Україні. Освіта в Київській Русі. Освіта в період козацької доби (XVI-XVIII ст.). Освіта у XIX – на початку XX століття. Освіта в радянський період (1917-1991). Освіта в незалежній Україні (1991 – до сьогодні). Сучасна освітня система України. Виклики та перспективи освіти в Україні.

Філософія освіти Нової української школи (НУШ). Основні принципи філософії НУШ. Дитиноцентризм. Компетентнісний підхід. Педагогіка партнерства. Інтегроване навчання. Проєктне навчання та STEM-освіта. Інклюзивність та рівний доступ до освіти. Освітні рівні та структура НУШ. Освітній процес у НУШ: нові методики та технології. Виклики та перспективи НУШ.

Тема 7. Нові освітні практики

Основні тенденції сучасної освіти у філософському контексті. Перехід від знаннєвої до компетентнісної освіти. Освіта як засіб формування особистості та самореалізації. Демократизація освіти та розвиток критичного мислення. Конструктивізм і персоналізоване навчання. Освіта сталого розвитку. Технологізації освітнього процесу. Інтерактивні методи навчання: філософське підґрунтя застосування. Прагматизм та дослідне навчання. Соціальний конструктивізм. Діалогічний метод і критичне мислення. Основні інтерактивні методи навчання. Метод кейс-стаді (case study). Проєктне навчання. Метод мозкового штурму. Гейміфікація в освіті. Метод дебатів та дискусій. Переваги інтерактивного навчання. Виклики впровадження інтерактивних методів.

Тема 8. Найкращий реалізований педагогічний досвід сучасності

Фінська модель освіти: довіра, автономія та рівність. Основні принципи фінської моделі освіти. Довіра як основа системи. Автономія вчителів та учнів. Рівність і доступність освіти. Мінімальний стрес для учнів. Сінгапурська модель STEM-освіти: навчання через дослідження. Основні принципи сінгапурської STEM-освіти. «Навчання менше, розуміння більше». Навчання через дослідження (Inquiry-Based Learning). Метод «CPA» (Concrete – Pictorial – Abstract). Використання технологій у навчанні. Розвиток навичок 21-го століття. Школа «Сугата Мітри» та концепція Self-Organized Learning Environment (SOLE). Основні принципи SOLE. Практичне застосування SOLE. Головні переваги методу SOLE. Виклики та головні недоліки методики SOLE. Данська модель «Школа щастя». Основні принципи «Школи щастя». Емпатія як частина навчальної програми. Відсутність надмірного оцінювання та конкуренції. Гнучка структура навчального процесу. Баланс між навчанням і відпочинком. Співпраця замість конкуренції. Використання данської моделі в інших країнах.

ЧАСТИНА II. КОНСПЕКТИ ЛЕКЦІЙ, ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1: Освітні трансформації у цивілізаційному контексті

1. *Сучасні виклики та інновації в освіті.*
2. *Освіта майбутнього: тенденції та перспективи.*

Освіта є ключовим фактором розвитку суспільства, і її трансформації відображають цивілізаційні зміни, що відбуваються у світі. Від античних академій до сучасних цифрових платформ, освітні процеси зазнавали значних змін, адаптуючись до соціальних, економічних і технологічних викликів.

Історичні передумови освітніх трансформацій. У різні історичні епохи система освіти змінювалася відповідно до потреб суспільства та рівня науково-технічного прогресу. У добу Античності освіта будувалася навколо філософських шкіл, де видатні мислителі, такі як Сократ, Платон і Аристотель, формували основи раціонального мислення та логіки. У Середньовіччі університети стали головними центрами збереження та розвитку знань, маючи у своїй основі богословські, юридичні та медичні факультети. Промислова революція XIX століття принесла стандартизовані системи освіти, спрямовані на підготовку кваліфікованих кадрів для швидко зростаючої економіки. Цей період також ознаменувався впровадженням загальної початкової освіти, що сприяло підвищенню рівня грамотності населення.

Сучасні виклики та інновації в освіті. У XXI столітті освіта стикається з новими викликами, зокрема цифровізацією, глобалізацією, зміною моделей праці та впровадженням штучного інтелекту. Використання інтернету та онлайн-курсів дозволило значно розширити доступ до знань, зробивши освіту більш демократичною. Дистанційне навчання, яке отримало масове поширення під час пандемії COVID-19, показало ефективність нових методів викладання та необхідність розробки індивідуальних навчальних траєкторій для здобувачів освіти.

Адаптивні технології, такі як штучний інтелект у навчальних платформах, допомагають персоналізувати процес навчання, підлаштовуючись під темп та здібності кожного здобувача освіти. Гейміфікація, інтерактивні методики, використання віртуальної та доповненої реальності значно підвищують залученість здобувачів освіти до освітнього процесу. Крім того, концепція навчання протягом усього життя (lifelong learning) стає все більш актуальною, оскільки швидкі зміни на ринку праці вимагають постійного оновлення знань та навичок.

Сучасна освіта стикається з низкою викликів, які вимагають гнучкості, адаптивності та інноваційних підходів. Розвиток цифрових технологій, зміни на ринку праці, екологічні виклики та соціальні трансформації змушують переосмислювати традиційні освітні моделі. Водночас нові методи навчання, такі як використання штучного інтелекту, гейміфікація, STEAM-підходи та персоналізоване навчання, відкривають великі можливості для вдосконалення освітнього процесу.

Освіта майбутнього: тенденції та перспективи. Майбутнє освіти пов'язане з подальшою інтеграцією технологій у навчальний процес. Використання віртуальної та доповненої реальності дозволить студентам глибше занурюватися у навчальні матеріали, створюючи ефект присутності. Наприклад, медичні студенти зможуть відпрацьовувати

навички хірургічних операцій у віртуальному середовищі, а історики – подорожувати у часі за допомогою VR-технологій.

Штучний інтелект відіграватиме все більшу роль у створенні персоналізованих навчальних маршрутів. Автоматизовані системи оцінювання допоможуть викладачам більш ефективно аналізувати успішність студентів та адаптувати навчальні матеріали відповідно до їхніх потреб. Крім того, розвиток відкритих освітніх ресурсів сприятиме доступності якісної освіти у будь-якій точці світу.

Змінюється і роль викладача – він більше не є лише джерелом знань, а стає наставником, який допомагає студентам критично мислити, аналізувати інформацію та застосовувати отримані знання на практиці. Зростає значення міждисциплінарного підходу, що дозволяє поєднувати знання з різних сфер для вирішення складних завдань сучасності.

Освіта майбутнього – це не просто продовження сучасних тенденцій, а глибока трансформація її сутності, методів та змісту. Філософія освіти майбутнього формується на перетині гуманістичних цінностей, технологічного прогресу та нових соціальних викликів. Які концепції визначатимуть розвиток навчання у XXI столітті?

Гуманістичний підхід залишається ключовим для освіти майбутнього, оскільки наголошує на цінності людської особистості, її самореалізації та морального розвитку.

Основні ідеї гуманістичної освіти майбутнього. Персоналізація навчання (навчальні програми будуть адаптовані під індивідуальні потреби кожного учня). Емоційний інтелект (важливим елементом освіти стане розвиток навичок комунікації, емпатії та етичного мислення). Інтеграція мистецтва та культури (освіта майбутнього враховуватиме не лише технології, а й розвиток креативності та естетичного сприйняття). Прикладом гуманістичного підходу є скандинавські освітні моделі, що фокусуються на добробуті учня, рівності можливостей і навчанні без стресу.

Трансгуманізм стверджує, що людина може перевершити свої фізичні та когнітивні обмеження завдяки технологіям. Освіта в цьому контексті повинна: використовувати штучний інтелект для персоналізованого навчання; інтегрувати біотехнології, доповнену реальність та віртуальну реальність для створення унікального освітнього досвіду; навчати критичному мисленню щодо технологій, щоб уникнути їхнього неконтрольованого впливу. Наприклад, у Японії вже зараз тестують системи навчання, що базуються на штучному інтелекті та аналізі мозкової активності учнів.

Постмодерністська філософія освіти майбутнього відкидає єдиний «правильний» шлях навчання і натомість пропонує: гнучкі освітні моделі, що дозволяють комбінувати традиційне навчання, самоосвіту та онлайн-курси; мультикультурний підхід пропонує інтеграцію різних точок зору та знань з усього світу; децентралізація освіти заохочує більший вплив місцевих громад та учнів на навчальний процес. Прикладом слугують навчальні програми у Фінляндії, де вже відмовляються від традиційних предметів і переходять до міждисциплінарного навчання, що розвиває цілісне мислення.

Конструктивістський підхід стверджує, що знання не просто передаються, а конструюються кожним індивідом на основі його досвіду. Освіта майбутнього буде орієнтована на дослідницький метод навчання, де здобувачі освіти самостійно відкривають знання. Вона буде інтерактивною, із залученням проєктного навчання та гейміфікації, а також пов'язаною із реальними проблемами, що дозволяє застосовувати знання на практиці. Наприклад, сингапурська модель STEM-освіти базується на експериментах та практичному застосуванні знань.

У майбутньому освіта буде відповідати *Цілям сталого розвитку ООН*. У основі освітньої діяльності буде формування екологічної свідомості, навчання відповідальному споживанню ресурсів, а також розвиток екологічного підприємництва. У багатьох школах Європи екологічна грамотність уже інтегрована у всі дисципліни. Освіта майбутнього не буде однотипною – вона стане персоналізованою, технологічно розвиненою та інтегрованою у повсякденне життя. Від того, як ми сформуємо її сьогодні, залежить розвиток майбутніх поколінь.

Отже, освітні трансформації є невід’ємною частиною цивілізаційного розвитку. Майбутнє навчання стане ще більш гнучким, доступним і технологічно просунутим, що сприятиме розвитку інтелектуального потенціалу суспільства та підготовці фахівців, здатних адаптуватися до швидкозмінного світу.

Запитання для самоконтролю

Які основні освітні моделі та інституції характеризували різні історичні епохи (Античність, Середньовіччя, Промислова революція)?

Які виклики та інновації найбільше впливають на сучасну систему освіти у XXI столітті?

У чому полягає роль цифрових технологій у трансформації освітнього процесу?

Як змінюється роль викладача у контексті освіти майбутнього?

Які філософські підходи визначають концепцію освіти майбутнього (гуманізм, трансгуманізм, постмодернізм, конструктивізм)?

Яке місце освіти в досягненні Цілей сталого розвитку ООН?

Які тенденції свідчать про перехід до персоналізованого, гнучкого та інтегрованого навчання у майбутньому?

Тема 2. Значення освіти в умовах постмодерну

1. Основні риси постмодерну та їхній вплив на освіту
2. Освітні моделі в постмодерному суспільстві
3. Виклики для освіти в постмодерному суспільстві

1. Основні риси постмодерну та їхній вплив на освіту

Освіта завжди відігравала ключову роль у формуванні суспільства, але в умовах постмодерну її значення зазнало суттєвих трансформацій. Постмодерн як культурна й інтелектуальна епоха характеризується плюралізмом, релятивізмом істини, кризою великих наративів та швидкими технологічними змінами. У цьому контексті освіта повинна адаптуватися до нових викликів, таких як децентралізація знань, цифровізація та глобалізація.

Постмодерн характеризується рядом особливостей, які суттєво впливають на освітній процес, серед них: децентралізація знання, плюралізм та релятивізм, цифрові технології, глобалізація освіти.

Децентралізація знання. У сучасних освітніх реаліях традиційні ієрархії освіти втрачають значення, і знання стає доступним через відкриті джерела, онлайн-курси та соціальні медіа. Це означає, що здобувачі освіти більше не залежать від класичних академічних інституцій для отримання знань та можуть самостійно формувати свою освітню траєкторію, вибираючи різні джерела та платформи навчання.

Плюралізм та релятивізм. Небезпечною тенденцією постмодерну слід вважати відсутність єдиної істини та множинність точок зору. Така ситуація одночасно сприяє розвитку критичного мислення та креативності, але й також вона віддаляє від досягнення абсолютної істини. Освіта перестає бути місцем передачі «абсолютних істин» і більше орієнтується на формування особистих інтерпретацій та дискусій. Навчальні курси охоплюють широкий спектр підходів, дозволяючи здобувачам освіти аналізувати суперечливі точки зору й формувати власну позицію. Метою викладача є направлення та корегування такого формування у гуманістичних межах.

Цифрові технології змінюють методи навчання, сприяють персоналізації освіти та роблять її гнучкішою. Онлайн-освіта, штучний інтелект та віртуальна реальність створюють нові способи подачі матеріалу, підвищуючи його інтерактивність та доступність. Наприклад, онлайн-курси дають змогу кожному навчатись у зручний час, а адаптивні освітні платформи підлаштовують програму відповідно до рівня підготовки здобувача освіти.

Концепція постмодерну заперечує універсальні пояснення світу, що відображається і в освіті: більше уваги приділяють індивідуальному досвіду, місцевим традиціям і контекстуальним особливостям знань. Тому чітко простежуємо *критику великих наративів*: традиційні освітні моделі переглядають, виникають альтернативні підходи, зокрема неформальна та індивідуалізована освіта. Це виявляється у зростанні популярності міждисциплінарних та альтернативних підходів до навчання.

Великого значення набуває *глобалізація освіти*. Доступ до знань стає все більш відкритим завдяки міжнародним програмам, обміну студентами, онлайн-університетам. Освіта перестає бути замкнутою в рамках однієї країни чи культури, і студенти мають змогу

вивчати матеріали від провідних науковців світу. Це змінює уявлення про освітні можливості та кар'єрні перспективи.

2. Освітні моделі в постмодерному суспільстві

Освіта в постмодерному суспільстві характеризується гнучкістю, адаптивністю та орієнтацією на особистісний розвиток.

Основні освітні моделі включають:

- *Інтерактивне навчання*: здобувачі освіти є активними учасниками навчального процесу, що стимулює їхню самостійність та відповідальність за власне навчання. Використання дискусій, дебатів, групових проєктів та симуляцій дозволяє розвивати критичне мислення й комунікативні навички.

- *Дистанційна освіта та онлайн-курси*: розвиток платформ Coursera, Udey, Prometheus та інших відкрив можливості для самоосвіти в будь-якому куточку світу. Використання відеолекцій, інтерактивних завдань, вебінарів та форумів допомагає навчатися в зручний час та в комфортному темпі.

- *Компетентнісний підхід*: навчання спрямоване не лише на отримання знань, а й на розвиток навичок та вмінь, які необхідні в реальному житті. Акцент робиться на міждисциплінарний підхід, вирішення проблемних ситуацій, практичне застосування знань та розвиток soft skills (гнучких навичок), таких як критичне мислення, креативність, командна робота.

- *Персоналізоване навчання*: студенти можуть самостійно формувати власну освітню траєкторію, обираючи курси та матеріали, які найбільше відповідають їхнім інтересам та кар'єрним цілям. Використання штучного інтелекту та алгоритмів персоналізації дозволяє адаптувати навчальний контент відповідно до потреб конкретного учня.

- *Навчання протягом усього життя (lifelong learning)*: у сучасному суспільстві постійне оновлення знань стає необхідністю. Люди здобувають нові навички впродовж життя через професійні курси, самостійне навчання, участь у конференціях та тренінгах. Це сприяє адаптації до змін ринку праці та технологічного прогресу.

- *Проектно-орієнтоване навчання*: освіта стає більш практичною, орієнтованою на вирішення реальних завдань та створення проєктів. Навчання через роботу над проєктами допомагає розвинути навички аналізу, планування, прийняття рішень та роботи в команді.

- *Гейміфікація навчання*: використання ігрових елементів у процесі навчання підвищує мотивацію студентів та робить освітній процес цікавішим. Впровадження балів, рівнів, змагань та винагород допомагає залучити студентів та сприяти їхньому активному навчанню.

3. Виклики для освіти в постмодерному суспільстві

Освітня сфера в постмодерному суспільстві стикається з низкою викликів, які впливають на методи навчання, підхід до знань та роль викладачів і здобувачів освіти. *Основні проблеми включають*: перенасиченість інформацією та проблема фільтрації знань, криза авторитетів та зміна ролі викладача, фрагментарність знань та відсутність єдиної освітньої парадигми, соціальна нерівність у доступі до освіти, зниження мотивації до навчання, дилема між стандартизацією та персоналізацією освіти, зміна вимог до компетенцій.

Перенасиченість інформацією та проблема фільтрації знань. Сучасний світ характеризується надзвичайною доступністю інформації, що робить критично важливим розвиток навичок аналізу, перевірки фактів та медіаграмотності. Здобувачі освіти повинні вміти оцінювати достовірність джерел, розпізнавати маніпуляції та фейки.

Фрагментарність знань та відсутність єдиної освітньої парадигми. Через постмодерну тенденцію до релятивізму та плюралізму, освіта перестає базуватися на єдиній системі знань, що може призводити до втрати цілісного бачення науки та суспільства, ускладнюючи формування фундаментальних світоглядних орієнтирів.

Криза авторитетів та зміна ролі викладача. Традиційна роль викладача як єдиного джерела знань трансформується. Натомість він стає модератором, який спрямовує здобувачів освіти у пошуку інформації, допомагає аналізувати різні точки зору та розвивати критичне мислення.

Хоча цифрові технології роблять навчання більш доступним, не всі мають рівний доступ до якісного освітнього контенту, технологій та ресурсів. Існує проблема цифрового розриву між розвиненими та менш розвиненими країнами, а також між різними соціальними групами. Таким чином, можемо зафіксувати *соціальні нерівності у доступі до освіти*.

В умовах надмірного інформаційного потоку та впливу цифрових розваг здобувачі освіти часто стикаються з труднощами концентрації та зацікавленості у традиційних формах навчання. Це призводить до *зниження мотивації до навчання* та вимагає впровадження інноваційних методів викладання, таких як гейміфікація, проєктне навчання та інтерактивні підходи.

Постмодерн вимагає пошуку балансу між уніфікованими вимогами та особистими освітніми траєкторіями. Виникає *дилема між стандартизацією та персоналізацією освіти*. З одного боку, освітні стандарти допомагають забезпечити якість навчання, але з іншого – вони можуть обмежувати гнучкість і індивідуалізацію навчального процесу.

Зміна вимог до компетенцій. Сучасний ринок праці швидко змінюється, і традиційні знання можуть втрачати актуальність. Освіта має забезпечувати не лише академічні знання, а й розвиток гнучких навичок (soft skills), критичного мислення, креативності та вміння адаптуватися до нових умов.

Отже, освіта в постмодерному суспільстві змушена постійно трансформуватися, адаптуючись до динамічних умов. Вона потребує нових методів, що допоможуть здобувачам освіти орієнтуватися у світі змін та інформаційного надлишку, а також сприятимуть формуванню відповідальних, критично мислячих і творчих особистостей.

Запитання для самоконтролю

Які характерні риси постмодерну і як вони впливають на цінності та зміст освіти?

У чому полягає різниця між освітніми моделями модерну й постмодерну?

Як постмодернізм змінює уявлення про істину, знання та авторитет у сфері освіти?

Які форми навчання відповідають вимогам постмодерного суспільства?

Які виклики постають перед традиційною системою освіти в умовах постмодерну (плюралізм, децентралізація, мультикультурність тощо)?

Як постмодерністський підхід впливає на роль учня та викладача у навчальному процесі?

Тема 3. Філософія освіти у світлі філософської рефлексії

1. Історичний розвиток філософії освіти

2. Основні філософські підходи до сучасної освіти

1. Історичний розвиток філософії освіти

Філософія освіти є важливим напрямом філософської думки, що досліджує сутність, мету та функції освіти в суспільстві. Вона допомагає зрозуміти, як змінюється навчальний процес під впливом культурних, соціальних та наукових трансформацій. Філософська рефлексія дозволяє оцінити освітні підходи, виявити їх сильні та слабкі сторони і визначити можливі шляхи розвитку. Освітні концепції мають давню історію, що сягає часів античності.

Антична філософія освіти. Антична епоха відіграла фундаментальну роль у формуванні концепції освіти, яка вплинула на подальші етапи її розвитку. Давньогрецькі мислителі заклали основи освітніх моделей, що й досі мають значення у сучасному навчальному процесі. *Сократ і його метод.* Сократ вважав, що освіта повинна бути спрямована на розвиток критичного мислення та самопізнання. Він не залишив після себе письмових праць, але його ідеї відомі завдяки працям Платона. Основним методом навчання Сократа був сократичний діалог (метод маєвтики) – серія питань і відповідей, що допомагали учням усвідомлювати власне незнання і тим самим приходити до істини. Він підкреслював важливість етичного самовдосконалення та самостійного пошуку істини.

Платон і його ідеальна система освіти. Платон розглядав освіту як засіб досягнення гармонійного суспільства. У своїй праці «Держава» він запропонував освітню систему, що відповідала структурі суспільства. Освіта, на його думку, повинна була сприяти вихованню філософів-правителів, які мають керувати державою. Він наголошував на важливості етапності навчання: фізична підготовка та музичне виховання у дитинстві, математична й абстрактна освіта у юності, а після цього – вивчення філософії для найбільш обдарованих учнів. Такий підхід забезпечував формування розумного, морального і справедливого громадянина.

Арістотель і практичний підхід до освіти. Учень Платона, Арістотель, запропонував іншу концепцію освіти, яка була більш практичною та емпіричною. Він вважав, що знання повинні базуватися на досвіді та спостереженнях. Арістотель наголошував на важливості розвитку інтелектуальних і моральних чеснот. Він розділив знання на три категорії: теоретичні (філософія, фізика, математика), практичні (етика, політика) та поетичні (мистецтво, риторика). Освіта, на його думку, повинна гармонійно розвивати всі аспекти людської особистості.

Освіта у Стародавній Греції та Римі. У Греції існували дві основні освітні моделі: спартанська та афінська. У Спарті освіта була спрямована на військову підготовку, дисципліну та фізичну витривалість, тоді як в Афінах акцент робився на розвиток інтелекту, риторики, мистецтва та філософії. Римська освіта розвинула грецькі традиції, надаючи особливу увагу праву, риториці та ораторському мистецтву. Видатні римські мислителі, такі як Цицерон, підкреслювали важливість освіти у формуванні політичних і державних діячів. Таким чином, антична філософія освіти заклала фундаментальні принципи навчання, що зберігають свою актуальність і сьогодні. Її ідеї про критичне мислення,

моральне виховання та всебічний розвиток особистості залишаються основою сучасних освітніх систем.

Середньовічна освіта. Середньовічна освіта значною мірою формувалася під впливом християнства, що визначило її головні особливості та зміст. Головною метою навчання в цей період було не лише передавання знань, а й виховання віруючої особистості, яка дотримується релігійних догматів. Одним із ключових освітніх осередків були монастирські школи, де ченці навчали латині, теології, риторики, логіки та основ природничих наук. Крім монастирських, існували соборні та кафедральні школи, які готували майбутніх священнослужителів і державних службовців.

У XII-XIII століттях відбувся значний прорив у розвитку освіти завдяки виникненню університетів у Болоньї, Парижі, Оксфорді та Кембриджі. Університети стали автономними навчальними закладами, що сприяли поширенню знань у різних галузях – від теології до медицини та права. Вони склалися з факультетів мистецтв, медицини, права і теології.

Важливу роль у середньовічній освіті відіграв Фома Аквінський, який поєднав філософію Арістотеля з християнським світоглядом. Його праці, зокрема «Сума теології», заклали основи схоластичного методу, такому способу мислення, що базувався на логічному доведенні релігійних істин. Схоластика, як освітній підхід, сприяла розвитку аналітичного мислення та формуванню системи доказової аргументації. Таким чином, середньовічна освіта зробила значний внесок у розвиток європейської освітньої традиції, заклавши фундамент університетської науки та аналітичного підходу до знань.

Епоха Просвітництва (XVII-XVIII століття) стала періодом значних змін у філософії освіти. Основна ідея цієї доби полягала в тому, що людина здатна до самостійного мислення, а освіта є ключем до суспільного прогресу та особистісного розвитку. Жан-Жак Руссо у своєму трактаті «Еміль, або Про виховання» наголошував на важливості природного розвитку дитини, а не примусового навчання. Він вважав, що виховання має відповідати природним стадіям розвитку дитини, а головним принципом навчання є свобода вибору. Іммануїл Кант у своїх працях підкреслював значення освіти у формуванні автономної, моральної та раціональної особистості. Він вважав, що освіта повинна виховувати людину, здатну діяти відповідно до принципів розуму та етики. Вольтер і Дені Дідро виступали за поширення знань та освіти серед широких мас населення, вважаючи, що освічена людина є основою вільного суспільства. Дідро, як один із творців «Енциклопедії», сприяв систематизації та поширенню наукових знань.

Основними рисами освіти епохи Просвітництва були: раціоналізм як головний метод пізнання; критика авторитарних методів навчання; орієнтація на розвиток критичного мислення; освіта як засіб формування громадянина та моральної особистості. Отже, освіта епохи Просвітництва заклала основи сучасної педагогічної думки, наголошуючи на важливості свободи, раціонального мислення та наукового знання.

Філософія освіти XIX-XX століття. Період XIX-XX століття став періодом активного розвитку педагогічної думки та освітніх реформ. У цей час відбувся перехід від традиційних методів навчання до більш демократичних та інноваційних підходів.

Джон Дьюї – один із ключових філософів освіти цього періоду – розвинув ідеї прагматизму та демократичної освіти. У своїй праці «Democracy and Education» він наголошував на важливості активного навчання, в якому учні не просто запам'ятовують інформацію, а здобувають знання через власний досвід. Дьюї вважав, що школа повинна

стати мікромоделлю демократичного суспільства, де діти вчаться критично мислити, приймати рішення та взаємодіяти один з одним.

Концепцію критичної педагогіки запропонував Паулу Фрейре. Ця концепція орієнтується на свідоме ставлення до соціальної реальності та боротьбу з нерівністю. Його підхід, викладений у книзі «Pedagogy of the Oppressed», передбачає, що освіта повинна бути інструментом визволення та соціальної трансформації. Він виступав проти традиційної «банківської» моделі навчання, де учні пасивно засвоюють знання, і пропонував діалогічний підхід, який сприяє розвитку свідомості та активної участі в суспільному житті.

Також у цей період виникли концепції соціального конструктивізму (Лев Виготський) та когнітивної психології (Жан Піаже), які змінили уявлення про процес навчання та роль учня в ньому. Таким чином, XIX-XX століття стало періодом формування нових освітніх парадигм, що заклали основи сучасного підходу до навчання, орієнтованого на розвиток особистості, критичного мислення та соціальної відповідальності.

2. Основні філософські підходи до сучасної освіти

Філософія освіти спирається на різні теоретичні моделі, які визначають мету, методи та результати навчального процесу. У сучасному освітньому дискурсі виділяють кілька ключових філософських підходів, що впливають на педагогічну практику та концептуальні засади навчання.

Прагматизм і прогресивізм у філософії освіти. Прагматизм і прогресивізм – це взаємопов’язані філософські напрями, що сформували нові підходи до освіти, орієнтуючи її на практичність, демократичність та адаптивність. Вони виникли як реакція на традиційні схоластичні та авторитарні освітні моделі, що домінували в XIX столітті.

Прагматизм у філософії освіти. Прагматизм як філософський напрямок виник у США наприкінці XIX століття. Його засновниками стали Чарльз Пірс, Вільям Джеймс і Джон Дьюї. Вони вважали, що істина не є абсолютною, а перевіряється через досвід і практичну користь.

Основні принципи прагматизму в освіті. Освіта як засіб адаптації до змін повинна відповідати реаліям життя та готувати учнів до вирішення практичних проблем. Учні здобувають знання через активну участь у діяльності, а не шляхом пасивного запам’ятовування, таким чином отримують знання через досвід. Відбувається відхід від жорстких навчальних програм та адаптація освіти до індивідуальних потреб учнів. Принцип демократизації освіти проголошує рівність усіх учасників освітнього процесу, визнання ролі учня як активного суб’єкта навчання.

Джон Дьюї (1859–1952) є центральною фігурою прагматичної філософії освіти. Його праця «Democracy and Education» (1916) заклала основи сучасного розуміння освіти як процесу соціалізації та розвитку критичного мислення. Основні ідеї Дж. Дьюї щодо освіти: школа має бути мініатюрною моделлю суспільства, де діти вчаться взаємодіяти, працювати в команді та ухвалювати рішення; вчитель не є авторитарною фігурою, а радше наставником і фасилітатором навчального процесу; освіта повинна базуватися на інтересах учня та його реальному досвіді; головний акцент на експериментальному навчанні, адже учні повинні мати можливість досліджувати світ через практичні завдання. Методи навчання Дж. Дьюї активно використовують в сучасних системах освіти – проєктне навчання, інтегровані курси, STEM-освіта (Science, Technology, Engineering, Mathematics).

Прогресивізм як освітній рух. Прогресивізм розвинувся на основі прагматизму й став педагогічною реформаторською течією на початку XX століття. Головною його метою було створення освіти, що відповідає соціальним і технологічним змінам.

Основні риси прогресивної освіти. Пропагується навчання через діяльність (активне використання експериментальних методів і практичних завдань) та індивідуалізація освіти (адаптація навчального процесу до потреб і можливостей кожного учня). Вільний вибір навчальних програм – надання можливості учням самостійно обирати напрями свого розвитку. Соціалізація та громадянське виховання – розвиток навичок співпраці, критичного мислення та соціальної відповідальності.

Прогресивісти прагнули відійти від авторитарного навчання, де головну роль відіграє вчитель, і створити умови для інтерактивного навчання, де учні беруть активну участь у процесі.

Педагогічна діяльність Марії Монтессорі. Марія Монтессорі розвинула ідеї прогресивної освіти, створивши свою педагогічну систему, що базується на самостійності учнів у навчальному процесі. Основні принципи її підходу: вільний вибір діяльності в межах підготовленого середовища; навчання через сенсорний досвід та практичні завдання; роль учителя як спостерігача і помічника, а не керівника. Методи Монтессорі застосовуються у дошкільній і початковій освіті в усьому світі.

Сучасні системи освіти продовжують використовувати ідеї прагматизму та прогресивізму. Вони проявляються в таких тенденціях: проєктне та проблемне навчання (учні працюють над реальними завданнями, що потребують критичного мислення та творчого підходу); STEM-освіта (інтеграція науки, технологій, інженерії та математики з акцентом на практичне застосування знань); гнучкі освітні програми (можливість обирати дисципліни та формувати індивідуальну траєкторію навчання); демократичні школи (навчальні заклади, де учні беруть участь у прийнятті рішень та організації навчального процесу). Фінська система освіти, яка базується на гнучкому підході, орієнтації на практичні навички та відсутності жорстких іспитів, відображає багато ідей прагматизму та прогресивізму. Прагматизм і прогресивізм суттєво вплинули на сучасну освіту, зробивши її більш гнучкою, орієнтованою на практику та розвиток критичного мислення. Основна ідея цих підходів – навчання має бути корисним, практичним і відповідати реальним потребам суспільства. Сьогодні ці принципи активно впроваджуються в освітніх реформах, сприяючи створенню середовища, де учні можуть самостійно шукати знання, вирішувати проблеми та адаптуватися до швидких змін у світі.

Екзистенціалізм в освіті. Екзистенціалізм – це філософський напрямок, що акцентує увагу на свободі, відповідальності, самовизначенні та унікальності людської особистості. В освітньому контексті екзистенціалістська педагогіка орієнтована на розвиток індивідуальності учня, формування його життєвого вибору та здатності самостійно будувати сенс свого життя.

Екзистенціалізм у філософії освіти розвивався під впливом таких мислителів, як Жан-Поль Сартр, Мартін Гайдеггер, Габріель Марсель та Карл Ясперс.

Основні ідеї екзистенціалістської освіти. Освіта розуміється як процес самопізнання, де головною метою навчання є не лише передача знань, а й допомога учневі у пошуку сенсу життя та розумінні своєї унікальності. Освіта повинна давати можливість особистості робити вибір, брати відповідальність за свої рішення і нести наслідки своїх дій. Пропагується аутентичність і самовираження, де кожна людина має свою неповторну

природу, тому навчальний процес має сприяти розвитку її індивідуальних здібностей. Відсутність уніфікованих підходів – екзистенціалізм відкидає стандартизоване навчання, оскільки воно обмежує свободу та творчість учнів. Важливим аспектом є виховання особистості, здатної усвідомлювати моральні цінності та діяти відповідно до власних переконань, тому етичний вимір освіти є одним із головних вимірів. Таким чином, екзистенціалістська освіта відстоює принцип, за яким кожна людина має право самотійно визначати свою освітню траєкторію та будувати власну ідентичність.

Вплив екзистенціалізму на педагогіку.

Карл Ясперс: освіта як шлях до трансценденції. Карл Ясперс вважав, що освіта повинна допомагати людині виходити за межі буденності, відкривати власне «Я» та долати духовні обмеження. Він підкреслював значення «екзистенціального спілкування» – відкритого діалогу, який сприяє саморозвитку.

Жан-Поль Сартр: свобода та відповідальність у навчанні. Сартр наголошував, що людина є «засудженою бути вільною», тобто вона несе повну відповідальність за свій вибір. В освітньому контексті це означає, що учень повинен мати можливість самотійно визначати свої цілі в навчанні та брати відповідальність за їх досягнення.

Віктор Франкл: освіта та пошук сенсу життя. В.Франкл, засновник логотерапії, підкреслював, що освіта має допомагати людині знайти сенс свого існування. Він вважав, що навіть у складних обставинах людина може знайти цінності, які дадуть їй сили рухатися вперед.

У сучасних освітніх системах ідеї екзистенціалізму знаходять своє втілення в таких аспектах: індивідуалізація навчання, проектне та дослідницьке навчання, психолого-орієнтоване навчання, екзистенційна педагогіка. Індивідуалізація навчання передбачає врахування особистісних інтересів, здібностей та потреб учня. Проектне та дослідницьке навчання спрямовує учнів самотійно обирати теми досліджень, шукати відповіді на важливі для них питання. Психолого-орієнтоване навчання орієнтує освітні системи враховувати не лише академічні досягнення, а й емоційний та моральний розвиток особистості. Екзистенційна педагогіка вважає необхідним розвиток критичного мислення, творчості, моральних та етичних цінностей у навчальному процесі.

Екзистенціалізм у філософії освіти підкреслює важливість особистісного розвитку, свободи вибору та відповідальності за свої рішення. Він протистоїть стандартизації навчання, роблячи акцент на самопізнанні, моральному становленні та унікальності кожної особистості. В умовах швидких соціокультурних змін екзистенціалістський підхід допомагає формувати свідомих, відповідальних і самодостатніх громадян, здатних знайти власний сенс життя та розвивати суспільство.

Критична педагогіка – це філософський та освітній підхід, що розглядає освіту як інструмент суспільної трансформації. Вона ґрунтується на принципах соціальної справедливості, емансипації та боротьби з нерівністю. Основоположником критичної педагогіки є Паулу Фрейре, який у своїй праці «Педагогіка пригноблених» (1970) висунув ідею, що освіта не повинна бути засобом підкорення, а має сприяти усвідомленню соціальних проблем і боротьбі за права людини. Критична педагогіка виникла під впливом філософії марксизму, постмодернізму та соціальної критики.

Основні принципи критичної педагогіки:

Освіта як процес звільнення (навчання має допомагати учням усвідомлювати несправедливість у суспільстві та сприяти її подоланню).

Діалогічний метод навчання (відмова від традиційної «банківської» моделі освіти, коли знання передаються зверху вниз. Натомість освіта має бути процесом діалогу між викладачем та учнями).

Розвиток критичного мислення (здатність учнів аналізувати реальність, ставити під сумнів існуючі соціальні структури та боротися з маніпуляціями).

Політична та соціальна ангажованість освіти (навчальний процес не є нейтральним, а завжди відображає певні ідеологічні позиції). Важливо розвивати у студентів соціальну відповідальність та активну громадянську позицію.

Гендерна рівність, боротьба з дискримінацією та інклюзія (критична педагогіка активно підтримує рівні можливості для всіх незалежно від статі, раси, соціального походження).

Основоположники критичної педагогіки.

Паулу Фрейре: педагогіка пригноблених. П.Фрейре виступав проти традиційної освіти, де учень є пасивним отримувачем знань. Він запропонував модель «проблемного навчання», яка передбачає активну участь студентів у дискусіях та аналізі соціальних проблем.

Генрі Жиру: роль учителя як «публічного інтелектуала». Г.Жиру розвинув ідеї П.Фрейре, наголошуючи, що вчитель має не лише передавати знання, а й допомагати учням усвідомлювати соціальні нерівності та працювати над їх усуненням.

Пітер Макларен: освіта як політичний акт. П.Макларен підкреслював, що освіта не є нейтральною, вона або сприяє збереженню статус-кво, або допомагає його змінювати. Він закликав педагогів виховувати критично налаштованих громадян, які можуть кинути виклик несправедливим системам.

Методи критичної педагогіки у навчанні. Критична педагогіка передбачає активне залучення студентів до навчального процесу та формування критичної свідомості.

Основні методи. Проектне навчання (учні працюють над реальними соціальними проблемами та шукають способи їх вирішення). Діалогічне навчання (замість пасивного слухання лекцій студенти беруть участь у дискусіях, формуючи власну позицію). Аналіз медіа та інформації (критичний розгляд новин, реклами, політичних заяв для виявлення маніпуляцій та пропаганди). Співпраця між викладачами та студентами (відмова від ієрархічної моделі освіти, де викладач є «джерелом істини»).

У ХХІ столітті критична педагогіка стала особливо актуальною через зростання соціальної нерівності, глобальні кризи та політичні конфлікти. Критична педагогіка – це не просто навчальний підхід, а філософія освіти, яка спрямована на боротьбу з несправедливістю та розвиток критичного мислення. Вона допомагає виховати громадян, здатних не лише адаптуватися до реальності, а й змінювати її на краще. В сучасному світі, де інформація може бути маніпулятивною, а суспільні нерівності зростають, критична педагогіка є необхідною для формування відповідального та свідомого суспільства.

Конструктивізм і соціальний конструктивізм. Конструктивізм та соціальний конструктивізм – це два взаємопов'язані підходи до навчання, які акцентують увагу на активній ролі учня у процесі пізнання. Вони відкидають традиційну модель навчання, де знання передається пасивно, і натомість розглядають освіту як процес побудови знань на основі власного досвіду, взаємодії з оточенням та культурним контекстом.

Конструктивізм – це епістемологічний підхід, що стверджує, що знання не передається у готовому вигляді, а формується внаслідок активної взаємодії людини зі

світом. Його основоположником в освіті був Жан Піаже, який вважав, що навчання – це процес поступового будування розумових структур, що відповідають новому досвіду.

Жан Піаже та стадії когнітивного розвитку. Ж.Піаже визначив чотири етапи когнітивного розвитку, що впливають на навчання:

1. Сенсомоторна стадія (0-2 роки) – дитина пізнає світ через рухи та сенсорні відчуття.
2. Доопераційна стадія (2-7 років) – мислення є символічним, але ще не логічним.
3. Стадія конкретних операцій (7-11 років) – розвиток логічного мислення, розуміння причинно-наслідкових зв'язків.
4. Стадія формальних операцій (11+ років) – здатність до абстрактного мислення, побудови гіпотез, аналізу концепцій.

Основні ідеї конструктивізму. Активна роль учня – знання не засвоюються пасивно, а будуються через досвід, експерименти та рефлексію. Суб'єктивність пізнання – кожна людина інтерпретує інформацію по-своєму, виходячи з власного досвіду та попередніх знань. Навчання як адаптація – нові знання засвоюються через процеси асиміляції (включення нового досвіду в наявні схеми мислення) та акомодатії (зміна існуючих когнітивних структур для врахування нової інформації). Значущість контексту – навчання відбувається найефективніше у тих умовах, що мають значення для учня. З точки зору конструктивізму, навчання має відповідати рівню когнітивного розвитку учня та будуватися на основі його інтересів та активної взаємодії з матеріалом.

Соціальний конструктивізм розвинув ідеї конструктивізму, акцентуючи увагу на соціальній природі навчання. Його основоположником був Лев Виготський, який вважав, що пізнання не є індивідуальним процесом, а формується внаслідок соціальної взаємодії.

Основні ідеї соціального конструктивізму: навчання через соціальну взаємодію (знання конструюються в процесі комунікації, обговорення та співпраці); зона найближчого розвитку (ЗНР) (учні можуть засвоювати нові знання за підтримки більш компетентних осіб (вчителя, наставника, однолітків); роль культурного контексту (навчання залежить від мови, традицій та соціальних норм суспільства, в якому зростає людина); мова як інструмент мислення (вербальна комунікація допомагає формувати когнітивні навички та структурувати знання).

Центральне поняття теорії Л.Виготського – Зона найближчого розвитку (ЗНР), яка визначає різницю між тим, що учень може зробити самостійно, і тим, що він здатний виконати за допомогою наставника. Актуальний рівень розвитку – те, що учень може зробити без допомоги. Зона найближчого розвитку – завдання, які учень ще не може виконати самостійно, але може навчитися за підтримки вчителя або колективу. Потенційний рівень розвитку – те, що учень зможе виконувати самостійно після навчання. Таким чином, навчання повинно будуватися так, щоб підтримувати учня у зоні найближчого розвитку, стимулюючи його до поступового самостійного освоєння нових знань.

Методи конструктивістського навчання. Дослідницьке навчання (учні самостійно знаходять відповіді на питання, проводять експерименти та аналізують результати). Навчання через проєкти (учні працюють над реальними проблемами, створюючи власні рішення). Гейміфікація (використання ігрових методів для навчання через взаємодію та експериментування). Рефлексія та самооцінка (учні оцінюють власні досягнення та процес навчання).

Методи соціально-конструктивістського навчання.

Спільне навчання – навчальні завдання виконуються у групах для стимулювання комунікації та взаємного навчання.

Діалогове навчання – обговорення, дебати, рольові ігри для формування та обміну знаннями.

Наставництво – старші або більш досвідчені учні допомагають менш досвідченим оволодіти новий матеріал.

Використання цифрових платформ – онлайн-курси, соціальні мережі та спільноти для обміну знаннями та досвідом.

Конструктивізм та соціальний конструктивізм є сучасними підходами до освіти, які наголошують на важливості активної участі учня у навчальному процесі. Вони доводять, що знання не можна просто передати – їх потрібно будувати через взаємодію із середовищем, іншими людьми та власний досвід. Ці підходи значною мірою впливають на сучасну педагогіку, сприяючи створенню більш гнучких та інтерактивних методик навчання. У XXI столітті, коли інформація постійно змінюється, важливість вміння критично мислити, співпрацювати та адаптуватися до нових знань є ключовою для успіху в освіті.

Персоналізована освіта. Персоналізована освіта – це освітній підхід, який адаптує навчальний процес відповідно до індивідуальних потреб, здібностей, інтересів та стилю навчання кожного учня. Це протилежність традиційній уніфікованій системі, де всі учні навчаються за єдиною програмою та темпом. У XXI столітті персоналізована освіта набуває особливого значення завдяки розвитку цифрових технологій, штучного інтелекту та онлайн-платформ, які дозволяють створювати індивідуальні траєкторії навчання.

Основні принципи персоналізованої освіти. *Індивідуальний підхід* – навчальні матеріали, темп і методи викладання підбираються відповідно до особливостей конкретного учня. *Гнучкість навчання* – учні можуть вибирати, коли, де і як їм навчатися, що підвищує їхню мотивацію та залученість. *Активна роль учня* – учні беруть на себе відповідальність за власне навчання, формуючи індивідуальні освітні цілі. *Використання технологій* – цифрові платформи, алгоритми штучного інтелекту та великі дані допомагають адаптувати навчальний процес до потреб кожного учня. *Проектний та дослідницький підхід* – замість пасивного засвоєння знань учні активно працюють над реальними задачами та проблемами. *Наставництво та підтримка* – учні отримують допомогу не лише від викладачів, а й від менторів, наставників, а також через співпрацю з іншими учнями.

Моделі персоналізованої освіти.

1. *Індивідуальні навчальні траєкторії.* Кожен учень має власний навчальний план, який складається залежно від його знань, навичок та інтересів. Наприклад, у деяких школах США учні можуть самостійно обирати курси та темп їхнього проходження.

2. *Адаптивне навчання.* Технології штучного інтелекту та аналізу великих даних використовуються для відстеження прогресу учня та автоматичного налаштування навчального матеріалу відповідно до його потреб.

3. *Проектно-орієнтоване навчання (Project-Based Learning, PBL).* Учні працюють над реальними проблемами та створюють власні проекти, що дозволяє їм розвивати критичне мислення, креативність та навички вирішення проблем.

4. *Компетентнісний підхід (Competency-Based Learning)*. Замість того, щоб оцінювати учнів за стандартною шкалою, навчання зосереджується на досягненні конкретних компетенцій. Учень переходить до наступного рівня лише тоді, коли повністю опанував попередній.

5. *Гібридне та дистанційне навчання*. Поєднання традиційного та онлайн-навчання дозволяє учням обирати найзручніший для себе формат навчання.

Сучасні технології відіграють ключову роль у впровадженні персоналізованої освіти. Попри переваги, такі як підвищення мотивації, ефективність, гнучкість та розвиток критичного мислення, учені звертають увагу на виклики та проблеми пов'язані із реалізацією. Так, впровадження персоналізованої освіти вимагає великих інвестицій у технології, тому потребує значних ресурсів. Надмірне використання онлайн-освіти може зменшити соціальну взаємодію між учнями та наражає їх на ризик ізоляції. Традиційні методи оцінювання не завжди підходять для персоналізованого навчання, тому виникає проблема складності оцінювання.

Персоналізована освіта – це один із найперспективніших напрямів розвитку освітньої системи у XXI столітті. Вона дозволяє зробити навчання ефективнішим, цікавішим та адаптованим до потреб кожного учня. Проте її успішна реалізація потребує поєднання технологій, педагогічних інновацій та активної ролі учнів у власному навчальному процесі.

Запитання для самоконтролю

Як еволюціонувала філософія освіти від Античності до сучасності?

Який внесок у розвиток філософії освіти зробили мислителі Сократ, Платон і Аристотель?

У чому полягає суть гуманістичного підходу до освіти?

Як філософські ідеї Канта, Руссо або Дьюї вплинули на концепцію навчання та виховання?

Які основні характеристики має прагматичний і екзистенціалістський підхід у філософії освіти?

Як філософська рефлексія допомагає осмислити цілі, зміст і методи освіти в умовах сучасності?

Тема 4. Освітній ідеал та мета освіти з урахуванням Цілей сталого розвитку

1. Освітній ідеал у постмодерному суспільстві. Освітній ідеал у контексті Цілей сталого розвитку ООН.

2. Мета освіти у постмодерному світі

1. Освітній ідеал у постмодерному суспільстві

Освіта в постмодерному суспільстві зазнала радикальних змін під впливом технологічного прогресу, глобалізації, плюралізму ідей та критичного ставлення до усталених норм. У цьому контексті поняття *освітнього ідеалу* набуває нових значень. Це поняття перестає бути універсальним та єдино правильним, а натомість стає відкритим, динамічним і суб'єктивним.

Замість того щоб нав'язувати певну систему цінностей, освіта сьогодні орієнтується на самореалізацію особистості, розвиток критичного мислення та формування громадянської відповідальності. Важливим аспектом сучасного освітнього ідеалу є його зв'язок із *Цілями сталого розвитку ООН*, які визначають глобальні пріоритети освіти у XXI столітті.

Основні риси освітнього ідеалу постмодерну:

1. *Плюралізм знань та відкритість до альтернативних підходів.* Постмодерн відкидає універсальні істини та єдині методи навчання. Освіта враховує різні погляди, світогляди та методології, сприяючи розвитку індивідуального стилю мислення.

2. *Автономія особистості та індивідуалізація навчання.* У центрі освітнього процесу стоїть особистість, її потреби, здібності та інтереси. Це реалізується через *персоналізоване навчання*, де кожен студент або учень може обирати власну траєкторію розвитку

3. *Гнучкість та адаптивність.* З огляду на швидкі зміни в суспільстві та технологіях, освіта повинна бути динамічною. Сучасний ідеал передбачає можливість постійного оновлення знань та набуття нових навичок протягом життя (Lifelong Learning).

4. *Критичне мислення та аналітичний підхід.* Постмодерн характеризується недовірою до авторитетів, тому освіта має навчити аналізувати інформацію, розпізнавати маніпуляції та приймати зважені рішення.

5. *Інтерактивність і міждисциплінарність.* Сучасна освіта відходить від традиційної моделі передачі знань і переходить до активних методів навчання (проектна діяльність, дискусії, дослідницькі підходи).

6. *Глобальне мислення та соціальна відповідальність.* У зв'язку з глобальними викликами (зміна клімату, соціальна нерівність, технологічні революції) освіта повинна виховувати відповідальних громадян, які розуміють взаємозалежність світу

7. *Орієнтація на сталий розвиток.* Цілі сталого розвитку ООН формують новий освітній ідеал, де навчання спрямоване на забезпечення інклюзивності, рівних можливостей та екологічної свідомості.

Освітній ідеал у контексті Цілей сталого розвитку ООН. Цілі сталого розвитку ООН (ЦСР) – це міжнародна стратегічна рамка, ухвалена країнами-членами Організації Об'єднаних Націй у вересні 2015 року у вигляді документа під назвою: «Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» (Transforming our world: the 2030 Agenda for

Sustainable Development). Цей документ став глобальним планом дій, спрямованим на подолання бідності, захист планети та забезпечення миру і процвітання для всіх людей до 2030 року.

Сучасний освітній ідеал нерозривно пов'язаний із *Ціллю 4: Якісна освіта*, яка передбачає: рівний доступ до якісної освіти для всіх; розвиток навичок, необхідних для гідного життя та працевлаштування; виховання громадянської свідомості та екологічної відповідальності.

Крім того, освіта має інтегрувати такі аспекти *сталого розвитку*:

- ✓ *Гендерна рівність* (ЦСР 5) – формування рівних можливостей у сфері освіти та професійного розвитку.
- ✓ *Екологічна освіта* (ЦСР 13) – розвиток екологічного мислення та усвідомлення наслідків людської діяльності.
- ✓ *Міжнародне партнерство* (ЦСР 17) – інтеграція глобального досвіду для вирішення освітніх проблем.

Таким чином, сучасний освітній ідеал не тільки спрямований на розвиток особистості, але й має соціальну відповідальність перед майбутнім людства.

Виклики реалізації освітнього ідеалу постмодерну. Попри численні переваги, сучасна освіта стикається з певними проблемами: Фрагментарність знань (через постмодерний підхід до освіти може виникнути ризик втрати системного мислення). Цифровий розрив (нерівний доступ до цифрових технологій ускладнює реалізацію принципу рівності). Зниження мотивації (велика кількість варіантів навчання та самостійність можуть призвести до зниження зацікавленості та дисципліни). Загроза маніпуляцій (у світі постправди критичне мислення набуває ще більшого значення, адже освіта повинна навчати розрізняти факти й дезінформацію).

Освітній ідеал у постмодерному суспільстві є динамічним, гнучким та відкритим. Він орієнтований на розвиток критичного мислення, автономію особистості та соціальну відповідальність. Завдяки інтеграції принципів сталого розвитку освіта сьогодні не лише готує людину до професійного життя, а й сприяє формуванню екологічно свідомого та соціально активного громадянина. Таким чином, сучасна освіта є не просто засобом передачі знань, а потужним інструментом, що визначає майбутнє суспільства та планети загалом.

2. Мета освіти у постмодерному світі

У постмодерному світі освіта більше не є просто засобом передавання усталених знань та норм. Вона трансформується відповідно до викликів сучасності, орієнтуючись на гнучкість, критичне мислення та самореалізацію особистості. Відмова від жорстких ієрархій та єдиної «правильної» освітньої моделі призводить до переосмислення її мети та завдань. Постмодерна освіта спрямована не лише на професійну підготовку, а й на формування автономної, відповідальної та креативної особистості, здатної адаптуватися до змін і діяти в умовах глобалізованого світу.

Основні цілі освіти у постмодерному світі.

Розвиток критичного мислення та інформаційної грамотності. Постмодерн відзначається плюралізмом знань та відсутністю абсолютних істин. Це вимагає вміння аналізувати інформацію, розрізняти факти від маніпуляцій та ухвалювати усвідомлені

рішення. Важливу роль відіграє розвиток медіаграмотності, що дозволяє орієнтуватися в потоці цифрової інформації.

Гнучкість та адаптивність у швидкозмінному світі. Технологічний прогрес і динамічні соціальні зміни роблять традиційну модель освіти менш ефективною. Основною метою є не просто передача конкретних знань, а формування навичок самостійного навчання, адаптації та критичного осмислення нової інформації.

Персоналізація навчального процесу. Універсальні навчальні програми втрачають актуальність, поступаючись місцем індивідуалізованим підходам, що враховують інтереси та здібності кожного учня. Освіта має стимулювати самореалізацію, допомагаючи особистості знайти власний шлях.

Соціальна відповідальність та громадянська свідомість. Постмодерн підкреслює важливість особистої відповідальності перед суспільством. Освіта має сприяти формуванню *глобальної свідомості*, міжкультурного діалогу та розуміння принципів демократії та прав людини.

Освіта як засіб досягнення цілей сталого розвитку. Згідно з *Цілями сталого розвитку ООН*, освіта має допомагати вирішенню глобальних проблем: зменшенню нерівності та боротьбі з бідністю (ЦСР 1 та 10); розвитку екологічної свідомості (ЦСР 13); створенню рівного доступу до навчання (ЦСР 4). Це означає, що навчальний процес має виховувати екологічно та соціально відповідальних громадян.

Формування «навичок майбутнього». У ХХІ столітті стрімко змінюється структура ринку праці, і багато традиційних професій зникають або видозмінюються. Освіта повинна забезпечити навички, що залишатимуться актуальними: креативність та інноваційне мислення; комунікаційні та емоційні компетенції (*soft skills*); цифрова грамотність та знання технологій.

Виклики у реалізації цілей постмодерної освіти. Попри всі переваги, освіта у постмодерному суспільстві стикається з викликами. У першу чергу це – фрагментарність знань, адже інформаційний хаос може призводити до поверхового засвоєння матеріалу. Також слід зважити на ризики дезінформації, тому важливо навчити учнів аналізувати дані та уникати маніпуляцій. Потрібно враховувати технологічний розрив, адже нерівний доступ до сучасних освітніх ресурсів загрожує зростанням соціальної нерівності.

Мета освіти у постмодерному світі виходить за межі традиційної передачі знань. Вона зосереджується на розвитку критичного мислення, адаптивності, персоналізованого підходу, соціальної відповідальності та досягненні сталого розвитку. Таким чином, освіта стає не лише інструментом професійної підготовки, а й ключовим фактором формування нового покоління, здатного жити, мислити та діяти в складному глобалізованому світі.

Запитання для самоконтролю

Що таке освітній ідеал у контексті постмодерного суспільства?

Які риси має сучасний освітній ідеал з огляду на глобальні виклики та плюралізм постмодерну?

Яким чином Цілі сталого розвитку ООН впливають на формування цілей та ідеалів сучасної освіти?

Які зміни відбуваються у визначенні мети освіти у постмодерному світі?

Як освіта сприяє реалізації Цілей сталого розвитку — зокрема у сфері екології, інклюзії та рівності?

У чому полягає взаємозв'язок між гуманістичними цінностями освіти та вимогами сталого розвитку?

Тема 5. Діти нового покоління: особливості педагогічної взаємодії

1. Діти нового покоління.

2. Виклики для освіти та виховання дітей нового покоління

1. Діти нового покоління.

Сучасне покоління дітей зростає у світі, що стрімко змінюється. Цифрові технології, глобалізація, нові соціальні та культурні реалії формують унікальний стиль мислення, поведінки та сприйняття інформації. Це вимагає від педагогів адаптації методів навчання та виховання до особливостей дітей нового покоління.

У сучасних дослідженнях дітей та молоді прийнято розрізняти кілька поколінь, кожне з яких має свої особливості.

Покоління Z (1997-2012 рр.). Це перше покоління, яке народилося у світі, де вже існували інтернет, соціальні мережі та смартфони. Їх можна характеризувати як цифрових аборигенів, які звикли до технологій і легко орієнтуються в цифровому просторі, а також візуалів, які краще сприймають інформацію через відео, картинки, короткі тексти, ніж через довгі тексти або лекції. Вони також мультитаскери, оскільки можуть одночасно виконувати кілька завдань, але їм складно довго концентруватися на одному процесі. Це покоління характеризують як соціально свідомих, таких, що цікавляться питаннями екології, рівності, прав людини.

Покоління Альфа (2013-2025 рр.). Ці діти ще більше інтегровані в цифровий світ і ростуть у середовищі доповненої реальності, штучного інтелекту та персоналізованих алгоритмів. Вони майже не знають світу без технологій, багато хто з них ще до навчання в школі користується планшетами, голосовими асистентами та додатками для навчання. Вони звикли до миттєвого результату, через швидкий ритм життя та технології очікують негайного зворотного зв'язку. Вимагають персоналізованого підходу, адже вони звикли, що додатки, ігри та сервіси адаптуються під їхні вподобання, тому очікують такого ж підходу і в навчанні. Завдяки соціальним мережам та контенту з усього світу вони краще розуміють міжнародний контекст, тому мислять глобально.

Основні особливості дітей нового покоління.

Цифрова грамотність. Сучасні діти народжуються у світі технологій і швидко освоюють смартфони, планшети, комп'ютери. Вони легко знаходять інформацію в інтернеті, використовують соціальні мережі та онлайн-платформи для навчання.

Кліпове мислення. Через постійну взаємодію з соцмережами (TikTok, Instagram, YouTube) та швидкими інформаційними потоками вони сприймають короткі уривки інформації, а не довгі аналітичні тексти. Це створює виклики для освіти, адже традиційні лекції або книжкові джерела стають менш ефективними.

Високий рівень комунікації у віртуальному просторі. Багато дітей нового покоління більше спілкуються через месенджери, голосові повідомлення, соцмережі, ніж у реальному житті. Це змінює їхній стиль комунікації, адже вони швидко пишуть, використовують емодзі та скорочення, але можуть мати труднощі з живим спілкуванням.

Орієнтація на самовираження. Сучасні діти хочуть проявляти себе через блогінг, творчість, відео, фото, особисті сторінки в соцмережах. Вони звикли до відкритого висловлення думок і чекають, що дорослі поважатимуть їхню індивідуальність.

Соціальна чутливість. Багато представників поколінь Z та Альфа свідомо ставляться до питань екології, прав людини, рівності та інклюзії. Вони підтримують еко-ініціативи, вболівають за справедливість і критично оцінюють соціальні процеси.

Самостійність у навчанні. Через доступ до величезної кількості інформації діти звикли вчитися самостійно, через онлайн-курси, відеоуроки, мобільні додатки. Вони не сприймають освіту як щось, що обов'язково має відбуватися в класі.

Через особливості поколінь Z та Альфа можемо зафіксувати кілька проблем у педагогічному процесі. Традиційні методи навчання стають неефективними, тому лекційний формат і пасивне засвоєння інформації їм не цікаві. Низька концентрація уваги, через кліпове мислення їм складно довго зосереджуватися. Вони мають потребу у швидкому зворотному зв'язку та звикли до миттєвих реакцій (лайки, коментарі, оцінки), тому не завжди готові чекати результату. Потрібна зміна ролі вчителя, оскільки діти більше не сприймають вчителя як єдине джерело знань, а вони можуть знайти інформацію в інтернеті.

Як ефективно працювати з дітьми нового покоління?

Інтерактивність і технології. Необхідно використовувати гаджети, інтерактивні дошки, VR/AR-технології, щоб зробити навчання динамічним та цікавим.

Проектне та практичне навчання. Навчання через досвід, кейс-методи, проблемні завдання допомагають їм засвоювати знання ефективніше.

Персоналізація освіти. Замість однакового підходу до всіх, потрібно враховувати інтереси, сильні сторони та особливості кожного здобувача освіти.

Розвиток емоційного інтелекту. Оскільки діти нового покоління емоційно чутливі, важливо навчати їх співпереживанню, комунікації, навичкам роботи в команді.

Роль вчителя як наставника. Замість авторитарного підходу вчитель має бути фасилітатором і ментором, який допомагає дітям відкривати знання самостійно.

Діти нового покоління значно відрізняються від попередніх, вони швидко адаптуються до технологій, мислять фрагментарно, очікують персоналізованого підходу та прагнуть свободи у навчанні. Це створює як виклики, так і можливості для педагогів, щоб ефективно взаємодіяти з сучасними дітьми, необхідно змінювати освітні підходи, робити навчання інтерактивним, враховувати їхні особливості та потреби. Освіта XXI століття – це не лише передача знань, а й виховання критично мислячих, соціально відповідальних і самостійних особистостей.

2. Виклики для освіти та виховання дітей нового покоління

Сучасна освіта перебуває в умовах стрімких змін, спричинених глобалізацією, розвитком цифрових технологій, соціальними трансформаціями та новими запитами суспільства. Вчителі, учні та освітні установи стикаються з новими викликами, що вимагають адаптації методів навчання, перегляду ролі педагога та оновлення освітнього змісту. Важливим є розуміння того, як ці зміни впливають на освіту та які рішення можуть допомогти зробити її ефективною та доступною.

Цифровізація та технологічні виклики. Використання технологій у навчанні. Технології відкривають нові можливості для навчального процесу – онлайн-курси, інтерактивні платформи, віртуальна та доповнена реальність. Проте їхнє використання потребує оновлення методик викладання, цифрової грамотності педагогів та учнів, а також доступу до необхідних ресурсів.

Проблема цифрового розриву. Не всі учні та навчальні заклади мають рівний доступ до якісного інтернету, сучасних пристроїв і цифрових інструментів. Це призводить до освітньої нерівності, що є викликом для системи освіти в багатьох країнах.

Кліпове мислення та коротка концентрація уваги. Завдяки соціальним мережам і швидкому інформаційному потоку сучасні учні мають коротший проміжок концентрації уваги, що змушує педагогів адаптовувати навчальний процес, робити його більш динамічним та інтерактивним.

Соціальні та культурні зміни. Глобалізація та міжкультурна комунікація. Освіта більше не обмежується рамками однієї країни, так студенти можуть навчатися в міжнародних закладах, брати участь у програмах обміну, спілкуватися з ровесниками з усього світу. Це вимагає знання іноземних мов, толерантності та розуміння міжкультурних відмінностей.

Освіта як засіб соціальної рівності. Розрив між багатими та бідними країнами, міськими та сільськими регіонами створює проблему доступу до якісної освіти. Освітні реформи мають зосереджуватися на тому, щоб зробити знання доступними для всіх верств населення.

Психологічне навантаження та ментальне здоров'я учнів. Сучасні діти та молодь стикаються з підвищеним рівнем стресу, тривожності та вигоряння через високі академічні очікування, конкуренцію, вплив соціальних мереж. Це створює потребу в психологічній підтримці, розвитку емоційного інтелекту та зменшенні навчального перевантаження.

Трансформація ролі вчителя. Вчитель як наставник, а не просто носій знань. Інтернет надає доступ до величезної кількості інформації, тому роль вчителя змінюється. Вчитель стає більше наставником, який навчає критично мислити, аналізувати інформацію, працювати в команді. *Потреба в постійному професійному розвитку.* Освітняни повинні бути готовими до змін, освоювати нові методики навчання, цифрові інструменти, володіти навичками медіаграмотності та психологічної підтримки.

Освіта в контексті цілей сталого розвитку. Якісна освіта для всіх (Ціль 4 ООН) передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти та сприяння навчанню протягом усього життя – один із головних викликів сучасного суспільства. Освітні системи мають працювати над тим, щоб усі діти незалежно від соціального статусу, статі чи місця проживання мали доступ до якісного навчання. *Екологічна свідомість у навчанні.* Сучасна освіта повинна включати екологічну грамотність, навчати дітей сталого споживання, енергозбереження та відповідального ставлення до навколишнього середовища. *Інклюзивна освіта.* Необхідно створювати умови для навчання дітей з особливими освітніми потребами, впроваджувати спеціальні програми підтримки, адаптувати навчальний процес відповідно до різних можливостей учнів.

Майбутнє освіти: можливі рішення. Щоб подолати виклики сучасної освіти, потрібно запроваджувати змішані форми навчання, які поєднують традиційне навчання та цифрові технології. Важливо розвивати критичне мислення та навчати учнів перевіряти інформацію, аналізувати та застосовувати знання на практиці. Забезпечувати психологічну підтримку, зменшувати стресове навантаження, впроваджувати практики емоційного інтелекту. Реформувати навчальні програми та робити їх актуальними, орієнтованими на компетентності XXI століття. Підтримувати професійний розвиток учителів, створюючи можливості для навчання та обміну досвідом.

Освіта у XXI столітті змінюється разом із суспільством. Технології, глобалізація, соціальні трансформації створюють як нові можливості, так і серйозні виклики. Для того щоб освіта залишалася актуальною, вона має бути доступною, інклюзивною, орієнтованою на практичні навички та сталий розвиток. Інноваційні методи, персоналізований підхід і гнучкість навчальних програм допоможуть адаптуватися до нових реалій і підготувати молодь до життя у швидкозмінному світі.

Запитання для самоконтролю

Хто такі «діти нового покоління» та які риси їх відрізняють від попередніх поколінь?

Які чинники (соціальні, технологічні, культурні) формують світогляд і поведінку сучасних дітей?

Які основні виклики постають перед системою освіти у роботі з дітьми нового покоління?

Як змінюються педагогічні підходи та методики для ефективної взаємодії з сучасними дітьми?

Яке значення мають емоційний інтелект і цифрова грамотність у вихованні дітей нового покоління?

Які педагогічні принципи сприяють гармонійному розвитку та соціалізації сучасних дітей?

Тема 6. Особливості освітніх трансформацій в Україні

1. *Освіта в Україні: історичний контекст і сучасний стан*
2. *Філософія освіти Нової української школи (НУШ)*

1. *Освіта в Україні: історичний контекст і сучасний стан*

Освіта є ключовим чинником розвитку суспільства та формування національної ідентичності. В Україні вона зазнала значних трансформацій упродовж останніх десятиліть, особливо після здобуття незалежності у 1991 році. Сучасна українська освітня система спрямована на інтеграцію в європейський освітній простір, оновлення змісту освіти та її методологічних засад відповідно до викликів XXI століття.

Освіта в Україні має багатовікову історію, що сягає часів Київської Русі, коли перші навчальні заклади були тісно пов'язані з діяльністю церкви. Упродовж століть українська освіта розвивалася в умовах змін державних устроїв, національно-визвольних рухів і соціально-економічних трансформацій. Сучасна освітня система України є результатом довгого еволюційного процесу, що поєднує національні традиції та європейські підходи.

Історичний розвиток освіти в Україні.

Освіта в Київській Русі. Освітня традиція в Україні бере початок із періоду Київської Русі (IX-XIII ст.). Після прийняття християнства у 988 році князь Володимир започаткував освітню реформу, відкривши школи при монастирях і соборах, де навчали грамотності, богослов'я, історії та іноземних мов. Видатний внесок у розвиток освіти зробив князь Ярослав Мудрий, заснувавши при Софійському соборі в Києві першу бібліотеку і школу для підготовки державних службовців.

Освіта в період козацької доби (XVI-XVIII ст.). Козацька доба була важливою віхою у розвитку української освіти. У цей час активно розвивалися братські школи, що поширювали гуманістичні ідеї та національну самосвідомість. Визначним закладом стала Києво-Могилянська академія, заснована у 1615 році, яка стала центром європейської освіти в Україні. У її стінах викладали не лише богослов'я, а й філософію, риторику, природничі науки та іноземні мови.

Освіта у XIX – на початку XX століття. Протягом XIX століття освіта в Україні розвивалася в умовах імперських режимів – Російської та Австро-Угорської імперій. У цей період виникли перші гімназії, університети (Харківський – 1804 р., Київський – 1834 р., Львівський – 1661 р.), але доступ до освіти був обмежений, особливо для українського населення. У кінці XIX – на початку XX століття в Галичині активно розвивалася система народних шкіл, а також діяла культурно-освітня організація «Просвіта», яка сприяла поширенню української мови та культури.

Освіта в радянський період (1917-1991). Після встановлення радянської влади освіта зазнала докорінних змін. Було запроваджено безкоштовну та загальнодоступну освіту, ліквідовано неписьменність, створено систему професійно-технічної та вищої освіти. Проте радянська школа була ідеологізованою, з жорсткою централізацією та контрольованими навчальними програмами.

Освіта в незалежній Україні (1991 – до сьогодні). Після здобуття незалежності Україна почала реформування освітньої системи, орієнтуючись на європейські стандарти. Основними завданнями стали: відродження української мови як основної мови навчання;

демократизація та гуманізація освіти; перехід до багаторівневої системи навчання; впровадження компетентнісного підходу.

У 2017 році було прийнято новий Закон «Про освіту», який заклав підґрунтя реформування освіти відповідно до концепції «Нова українська школа» (НУШ).

Сучасна освітня система України охоплює такі рівні.

Дошкільна освіта. Передбачає розвиток дітей віком від 2 до 6 років. Дошкільна освіта є обов'язковою, і до 2021 року рівень охоплення дітей дитсадками складав близько 70%.

Повна загальна середня освіта. Складається з трьох рівнів:

1. Початкова освіта (1-4 класи) – базується на інтегрованому навчанні, розвиває м'які навички.
2. Базова середня освіта (5-9 класи) – спрямована на формування основних компетентностей.
3. Профільна середня освіта (10-11/12 класи) – пропонує академічні та професійні траєкторії навчання. З 2027 року в Україні повністю запровадять 12-річну школу.

Позашкільна освіта. Охоплює мистецькі, спортивні, наукові гуртки, секції, школи мистецтв, екологічні центри тощо.

Професійна (професійно-технічна) освіта. Готує кваліфікованих робітників через систему професійно-технічних училищ (ПТУ), технікумів та коледжів.

Вища освіта. Функціонує за Болонською системою та включає три рівні:

1. Бакалавр (4 роки)
2. Магістр (1-2 роки)
3. Доктор філософії (PhD)

Освіта дорослих та lifelong learning. Сучасна освіта орієнтується на концепцію навчання впродовж життя (lifelong learning), що передбачає підвищення кваліфікації, професійний розвиток і перекваліфікацію протягом життя.

Виклики та перспективи освіти в Україні. Головними викликами для освіти слід вважати недостатній рівень забезпечення матеріально-технічної бази і фінансування освіти, а також дефіцит кадрів, що пов'язаний із низькою престижністю професії вчителя, відтоком фахівців за кордон. Проблематичним є процес реформування середньої освіти, впровадження НУШ та перехід на 12-річну систему. Додало викликів українській освіті дистанційне навчання через проблеми доступності та якості онлайн-освіти. В Україні зафіксовано цифровий розрив, через недостатнє забезпечення шкіл сучасними технологіями.

Перспективи розвитку. Активна Євроінтеграція – імплементація міжнародних стандартів освіти. Зміцнення партнерства між школою, родиною та громадою. Діджиталізація освіти та активне впровадження EdTech-рішень, електронних підручників, штучного інтелекту. Розвиток інклюзивної освіти через забезпечення рівних можливостей для всіх дітей.

Освіта в Україні пройшла складний шлях розвитку – від княжих шкіл до сучасної системи, що інтегрується у світовий простір. Сьогодні вона знаходиться в процесі реформування, спрямованого на створення якісної, доступної та конкурентоспроможної освітньої системи, здатної відповідати викликам XXI століття.

2. Філософія освіти Нової української школи (НУШ)

Реформа освіти в Україні закладена концепцією «Нова українська школа» (НУШ) є однією з найбільш масштабних та глибоких трансформацій у вітчизняній системі освіти. Її основна мета – створення школи, яка навчає дітей не просто засвоювати інформацію, а застосовувати знання на практиці, критично мислити, співпрацювати та бути відповідальними громадянами.

Філософія НУШ ґрунтується на сучасних освітніх підходах, таких як гуманістична педагогіка, компетентнісний підхід, педагогіка партнерства, конструктивізм та інклюзивність.

Основні принципи філософії НУШ. Філософія Нової української школи базується на кількох ключових принципах, що визначають зміст і методи навчання:

1. *Дитиноцентризм.* НУШ будується на принципах гуманістичної педагогіки, де дитина – не пасивний об’єкт навчання, а активний суб’єкт, який пізнає світ через особистий досвід. Увага акцентується на потребах, інтересах і можливостях кожної дитини, що сприяє її всебічному розвитку.

2. *Компетентнісний підхід.* На зміну традиційному «знаннєвому» підходу приходять компетентнісний, що передбачає формування не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, необхідних для життя. Компетентності НУШ відповідають Рамці ключових компетентностей для навчання впродовж життя ЄС і включають: комунікативну компетентність (українська та іноземні мови); математичну грамотність та компетентності в природничих науках; підприємливість та фінансову грамотність; культурну обізнаність і громадянську відповідальність; екологічну свідомість.

3. *Педагогіка партнерства.* Навчальний процес будується на принципах довіри, взаємоповаги та співпраці між учнем, учителем і батьками. Це забезпечує мотивацію до навчання та активну участь дітей у формуванні власного освітнього середовища.

4. *Інтегроване навчання.* НУШ запроваджує інтегровані предмети, що дозволяють розглядати явища у взаємозв’язку. Наприклад, у початковій школі реалізується інтегрований курс «Я досліджую світ», а у старших класах передбачається інтеграція гуманітарних та природничих дисциплін.

5. *Проектне навчання та STEM-освіта.* Сучасні методики навчання в НУШ включають використання проектного підходу, коли учні працюють над реальними проблемами та шукають їх рішення. Особливий акцент робиться на STEM-освіті (Science, Technology, Engineering, Mathematics), яка розвиває критичне мислення, креативність і навички командної роботи.

6. *Інклюзивність та рівний доступ до освіти.* Один із ключових аспектів НУШ – створення безбар’єрного освітнього середовища, де кожна дитина, незалежно від особливостей розвитку, має рівні можливості для навчання.

Освітні рівні та структура НУШ.

Реформа освіти передбачає перехід на 12-річну систему навчання, що складається з трьох рівнів:

1. Початкова освіта (1-4 класи) – навчання побудоване на інтегрованих курсах, ігрових методах та розвивальному середовищі.

2. Базова середня освіта (5-9 класи) – запроваджується профільне спрямування, інтегровані предмети та активне залучення дітей до проектної діяльності.

3. Профільна середня освіта (10-12 класи) – учні обирають один із двох напрямів: академічний (для вступу до університету) або професійний (для здобуття фаху).

Освітній процес у НУШ: нові методики та технології.

НУШ запроваджує сучасні методи навчання, що відповідають потребам цифрового покоління.

1. *Активне та змішане навчання.* На відміну від традиційних уроків, у НУШ застосовуються інтерактивні підходи, такі як: «перевернутий клас», коли учні вивчають новий матеріал самостійно вдома, а на уроці виконують практичні завдання; гейміфікація – використання ігрових елементів для залучення дітей у навчальний процес.

2. *Дистанційне та цифрове навчання.* Після пандемії COVID-19 школи активно використовують дистанційне навчання. Впроваджується використання електронних підручників, інтерактивних платформ (Google Classroom, Moodle, Edmodo) та штучного інтелекту для персоналізації навчання.

3. *Оцінювання без стресу.* Замість традиційних оцінок у початковій школі застосовується формувальне оцінювання, яке ґрунтується на зворотному зв'язку та особистих досягненнях дитини.

НУШ та Цілі сталого розвитку ООН.

Філософія НУШ співвідноситься з *Цілями сталого розвитку ООН (SDGs)*, зокрема:

Ціль 4: Якісна освіта – створення інклюзивної освіти для всіх.

Ціль 5: Гендерна рівність – рівні можливості для хлопців і дівчат.

Ціль 10: Зменшення нерівності – забезпечення доступу до якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Ціль 13: Боротьба зі змінами клімату – екологічна грамотність у шкільних програмах.

Виклики та перспективи НУШ. Основні виклики: недостатня підготовка педагогів до нових методик; матеріально-технічне забезпечення шкіл; велике навантаження на вчителів у процесі реформи.

Перспективи розвитку: розширення цифрової інфраструктури; поглиблення співпраці між школою, громадою та бізнесом, подальша інтеграція в європейський освітній простір.

Філософія освіти НУШ базується на сучасних педагогічних підходах, що спрямовані на всебічний розвиток учня. Вона орієнтована на компетентності, інтегроване навчання, партнерську взаємодію та створення комфортного освітнього середовища. Незважаючи на певні труднощі впровадження, НУШ є стратегічним кроком до формування нової генерації українців, здатних до критичного мислення, творчості та соціальної відповідальності.

Освіта в Україні перебуває у процесі глибоких змін, що спрямовані на формування людини нової епохи – активного, відповідального, критично мислячого громадянина. Філософія освіти НУШ пропонує сучасний підхід, що враховує виклики глобалізації, цифрової епохи та суспільного розвитку. Попри труднощі, ця реформа є кроком до створення якісної, доступної та інноваційної освіти, яка відповідатиме потребам сучасного суспільства.

Запитання для самоконтролю

Які ключові етапи історичного розвитку освіти в Україні вплинули на її сучасний стан?

Які особливості сучасної системи освіти України у контексті європейської інтеграції?

Що таке Нова українська школа (НУШ) і які її основні засади та цінності?

Як філософія НУШ змінює традиційні уявлення про мету та методи навчання?

Які трансформації зазнали зміст освіти, роль учителя та підхід до учня у рамках НУШ?

Які виклики стоять перед українською освітою у зв'язку з сучасними соціальними та політичними змінами?

Тема 7. Нові освітні практики

1. Основні тенденції сучасної освіти у філософському контексті
2. Інтерактивні методи навчання: філософське підґрунтя застосування
3. Основні інтерактивні методи навчання

1. Основні тенденції сучасної освіти у філософському контексті.

Сучасна освіта перебуває у процесі безперервної трансформації, що спричинено технологічними інноваціями, зміною суспільних запитів та глобалізацією знань. Нові освітні практики спрямовані на персоналізацію навчання, розвиток критичного мислення, формування навичок ХХІ століття та використання цифрових технологій у навчальному процесі. У цій лекції ми розглянемо сучасні освітні практики, їхні ключові особливості та вплив на систему освіти.

Освіта як соціальний інститут перебуває у стані постійних трансформацій, що зумовлені зміною суспільних цінностей, технологічним прогресом та глобалізацією. Філософія освіти аналізує ці зміни, визначаючи основні тенденції та перспективи розвитку освітнього процесу. У ХХІ столітті освіта стає не лише засобом передавання знань, а й механізмом формування особистості, здатної адаптуватися до складних умов сучасного світу.

Перехід від знаннєвої до компетентнісної освіти. Традиційна освіта орієнтувалася на накопичення знань, що вважалися незмінними та універсальними. Однак у сучасному світі інформація швидко застаріває, тому акцент зміщується на компетентнісний підхід, який передбачає розвиток таких навичок: критичне мислення, креативність, комунікаційні вміння, навички співпраці, вміння працювати з інформацією.

Філософія прагматизму (Джон Дьюї) підкреслює важливість навчання через практичний досвід та взаємодію з реальним світом. Дьюї стверджував, що освіта має бути активною та спрямованою на розв'язання проблем. Приклад, у фінській системі освіти запроваджено міждисциплінарні проєкти, які дозволяють учням навчатися через практичну діяльність та дослідження.

Освіта як засіб формування особистості та самореалізації. Філософія екзистенціалізму (Жан-Поль Сартр, Карл Ясперс) розглядає освіту як інструмент особистісного становлення та самопізнання. Згідно з цим підходом, навчальний процес має бути спрямований не лише на передавання знань, а й на допомогу людині у пошуку власного сенсу життя та індивідуального розвитку. Основні принципи екзистенціалістської освіти: унікальність кожного учня, свобода вибору в навчанні, формування відповідальності за власні вчинки та рішення. Приклад, альтернативні школи (наприклад, Вальдорфська педагогіка) акцентують увагу на розвитку творчих здібностей та внутрішньої мотивації учня.

Демократизація освіти та розвиток критичного мислення. Сучасні освітні системи дедалі більше впроваджують ідеї критичної педагогіки (Паулу Фрейре), яка наголошує на тому, що освіта не повинна бути лише засобом передавання офіційної ідеології, а має сприяти розвитку критичного мислення та свідомої громадянської позиції. Основні ідеї критичної педагогіки: освіта як засіб боротьби з нерівністю, активна роль учнів у процесі навчання, навчання через діалог та дискусію. Приклад, у деяких школах Німеччини та

Нідерландів запроваджено освітні програми, що ґрунтуються на обговоренні суспільних проблем та аналізі різних точок зору.

Конструктивізм і персоналізоване навчання. Конструктивістський підхід до освіти (Лев Виготський, Жан Піаже) передбачає, що знання не передаються від учителя до учня в готовому вигляді, а вибудовуються самими учнями через активну взаємодію з навколишнім середовищем. Л. Виготський підкреслював роль соціальної взаємодії у навчанні: людина засвоює знання через комунікацію, спільну діяльність і культурний контекст. Персоналізований підхід враховує індивідуальні особливості кожного учня. Це можливо завдяки адаптивному навчанню (наприклад, платформи Coursera, Khan Academy), індивідуальним освітнім траєкторіям, менторству та тьюторству. Приклад, Google for Education пропонує сервіси для персоналізованого навчання, що допомагають учням рухатися у власному темпі.

Освіта сталого розвитку. Освіта відіграє ключову роль у досягненні Цілей сталого розвитку ООН. Вона повинна формувати в учнів екологічну свідомість, соціальну відповідальність та здатність до співпраці. Принципи освіти сталого розвитку: міждисциплінарність (поєднання екології, економіки та соціальних наук), формування екологічної культури, залучення учнів до вирішення проблем сталого розвитку (волонтерство, соціальні ініціативи). Приклад, у Швеції учні вивчають зміни клімату через практичні експерименти та участь у міжнародних екологічних програмах.

Технологізації освітнього процесу. Сучасні технології трансформують освіту, роблячи її більш доступною та ефективною. Дистанційне та змішане навчання. COVID-19 пришвидшив цифровізацію освіти. Онлайн-курси, інтерактивні платформи та віртуальні лабораторії стали невід'ємною частиною навчального процесу. До прикладу, в Україні активно розвиваються онлайн-платформи, такі як «Всеукраїнська школа онлайн», Prometheus, EdEra. *Штучний інтелект та адаптивне навчання.* Штучний інтелект (AI) використовується для аналізу навчальних досягнень учнів, автоматизованого тестування, розробки індивідуальних траєкторій навчання. Такими можемо вважати адаптивні програми, такі як Smart Sparrow, що підлаштовують навчальні завдання відповідно до рівня знань учня.

Сучасні тенденції освіти свідчать про глибокі зміни в підходах до навчання. Освіта стає персоналізованою, технологічною, компетентнісно орієнтованою, спрямованою на сталий розвиток. Філософія освіти визначає ці трансформації як необхідну відповідь на виклики XXI століття, формуючи нові освітні парадигми.

2. Інтерактивні методи навчання: філософське підґрунтя застосування

Сучасна освіта дедалі більше орієнтується на використання інтерактивних методів навчання, які дозволяють учням і студентам не лише пасивно сприймати інформацію, а й активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, викладачем та однолітками. Вони базуються на філософських концепціях, які підкреслюють важливість діалогу, співпраці, критичного мислення та соціальної взаємодії в навчальному процесі.

Філософські основи інтерактивного навчання. Інтерактивні методи навчання мають глибоке філософське підґрунтя, що ґрунтується на кількох ключових напрямках філософії освіти.

Прагматизм та дослідне навчання. Філософія прагматизму (Джон Дьюї, Вільям Джеймс) стверджує, що знання найкраще засвоюються через практичний досвід і активне

залучення. Дж.Дьюї вважав, що освіта має базуватися на принципі «навчання через діяльність», де учень бере безпосередню участь у навчальному процесі, експериментує, аналізує результати та робить висновки. Прикладом є застосування методу проектного навчання, коли учні досліджують проблему та шукають її вирішення через практичні завдання.

Соціальний конструктивізм. Л. Виготський у своїй теорії соціального конструктивізму наголошував, що навчання – це соціальний процес, і знання формуються через взаємодію з іншими людьми. Навчання відбувається через комунікацію, групова робота сприяє засвоєнню знань, а учень розвивається у «зоні найближчого розвитку» через співпрацю з більш досвідченими. Прикладом застосування є метод «навчання в парах» або «кооперативне навчання», де учні допомагають один одному в засвоєнні нового матеріалу.

Діалогічний метод і критичне мислення. Філософія освіти Паулу Фрейре (критична педагогіка) та концепція сократівського діалогу базуються на принципі, що навчання має бути діалогічним, а учень – активним учасником процесу. П.Фрейре вважав, що освіта повинна допомагати людям аналізувати соціальну реальність та ставати активними громадянами. Прикладом застосування слід вважати метод «дебатів» або «відкритої дискусії», коли здобувачі освіти обговорюють складні соціальні або наукові питання.

3. Основні інтерактивні методи навчання

Метод кейс-стаді (case study). Цей метод передбачає аналіз реальних або змодельованих ситуацій, що допомагає здобувачам освіти розвивати аналітичне мислення та навички прийняття рішень. Філософським підґрунтям методу слід вважати методіку прагматизму (навчання через реальний досвід) та активізація критичного мислення через оцінку різних сценаріїв та вибір оптимального рішення. До прикладу студенти юридичних факультетів аналізують судові справи.

Проектне навчання. Здобувачі освіти працюють над довготривалим завданням, що вимагає дослідження, аналізу інформації та розробки рішення. Філософським підґрунтям цього методу є конструктивізм (створення знання через власну діяльність) та прагматизм (навчання через досвід). Прикладом застосування цього методу є розробка бізнес-плану або екологічного проекту.

Метод мозкового штурму. Метод дозволяє здобувачам освіти генерувати ідеї, обговорювати їх та спільно знаходити найкращі рішення. Філософське підґрунтям цього методу слід вважати соціальний конструктивізм (створення знань через співпрацю) та діалогічний підхід (відкритий обмін думками). Генерування ідей для соціального проекту є прикладом застосування цього методу.

Гейміфікація в освіті. Використання ігрових технік для підвищення мотивації та залучення учнів. Філософським підґрунтям цього методу виступає прагматизм (навчання через досвід) та конструктивізм (формування знання через активну діяльність). Прикладом застосування цього методу можна вважати онлайн-квести, симуляції економічних процесів.

Метод дебатів та дискусій. Цей метод розвиває критичне мислення, ораторські здібності та вміння аргументовано відстоювати свою позицію. Його філософським підґрунтям є сократівський діалог (навчання через запитання та аргументи) та критична педагогіка (аналіз суспільних проблем). До прикладу, організація дискусії про штучний інтелект або зміни клімату.

Переваги інтерактивного навчання. Перевагами інтерактивного навчання слід вважати розвиток критичного мислення, адже здобувачі освіти вчаться аналізувати інформацію, а не просто запам'ятовувати факти, також відбувається розвиток комунікаційних навичок, учасники працюють у командах, дискутують, аргументують свою точку зору. Навчання стає цікавим і динамічним, здобувачі освіти активно беруть участь, при цьому фіксується розвиток гнучкості та адаптивності, що дозволяє адаптуватися до різних стилів навчання. Здобувачі освіти мають можливість застосування знань на практиці.

Виклики впровадження інтерактивних методів. Застосування інтерактивних методів потребує більше часу на підготовку навчального заняття. При його проведенні деякі здобувачі освіти можуть почуватися некомфортно під час групової роботи або дискусій. Також не всі вчителі мають необхідні навички для використання інтерактивних технологій. Використання інтерактивних методів потребує відповідної матеріально-технічної бази, особливо при використанні цифрових інструментів.

Інтерактивні методи навчання є ефективним інструментом сучасної освіти, що має глибоке філософське підґрунтя. Вони базуються на ідеях прагматизму, конструктивізму, критичної педагогіки та соціальної взаємодії. Використання цих методів сприяє формуванню компетентностей XXI століття: критичного мислення, комунікаційних навичок, творчого підходу до розв'язання проблем та вміння працювати в команді. І хоча впровадження інтерактивних методів вимагає певних ресурсів і підготовки, вони дозволяють зробити навчальний процес більш ефективним, цікавим та актуальним для сучасного суспільства.

Запитання для самоконтролю

Які освітні практики є найефективнішими для сучасної школи?

Як цифровізація впливає на якість освіти?

Чи можуть традиційні методи навчання зникнути повністю?

Як впроваджувати нові методики навчання в умовах обмежених ресурсів?

Які країни є лідерами у впровадженні новітніх освітніх практик?

Тема 8. Найкращий реалізований педагогічний досвід сучасності

1. *Фінська модель освіти: довіра, автономія та рівність*
2. *Сінгапурська модель STEM-освіти: навчання через дослідження*
3. *Школа «Сугата Мітри» та концепція Self-Organized Learning Environment (SOLE)*
4. *Данська модель «Школа щастя»*

Сучасна освіта змінюється під впливом нових викликів, таких як цифровізація, глобалізація, необхідність формування навичок ХХІ століття та зростаючий акцент на індивідуальному підході до навчання. У відповідь на ці виклики з'являються передові педагогічні практики, що вже довели свою ефективність і стали прикладом для освітніх систем усього світу. У цій темі ми розглянемо найкращі реалізовані педагогічні моделі та практики сучасності, що змінили підходи до навчання, зробили його більш ефективним, інклюзивним і відповідним до потреб майбутнього.

1. *Фінська модель освіти: довіра, автономія та рівність.* Фінська система освіти вважається однією з найкращих у світі завдяки її орієнтації на рівність, автономію вчителів та психологічний комфорт учнів. У міжнародних дослідженнях (PISA) фінські школярі традиційно демонструють високі результати, хоча в країні немає жорсткої стандартизації навчального процесу. Фінські учні демонструють високі результати в міжнародних рейтингах (PISA) при мінімальному рівні стресу.

Основні принципи фінської моделі освіти.

1. Довіра як основа системи. Вчителям довіряють і надають повну автономію у виборі методів навчання. Відсутність суворого контролю з боку адміністрації чи державних органів. Учням довіряють у виборі навчального шляху та темпу засвоєння матеріалу. Результатом слід вважати високу мотивацію як учнів, так і вчителів, відсутність страху перед оцінюванням чи покараннями, а також розвиток самостійного мислення.

2. Автономія вчителів та учнів. Вчителі самостійно обирають методики викладання, відсутні обов'язкові централізовані тести на закінчення середньої школи, учні мають свободу у виборі навчальних предметів та способів роботи. Тому викладання адаптується до потреб класу, учні мають можливість вчитися у власному темпі, а вчителі працюють із задоволенням, адже мають свободу творчості.

3. Рівність і доступність освіти. Всі школи отримують однакове фінансування, незалежно від регіону. Навчання у школах повністю безкоштовне (включно з харчуванням, підручниками, транспортом). Відсутність поділу на «сильні» та «слабкі» школи – всі мають однаковий рівень. Діти з особливими освітніми потребами навчаються разом з іншими. Бачимо відсутність конкуренції між школами, мінімізацію соціальної нерівності, всі учні мають рівні можливості для навчання та успіху.

4. Мінімальний стрес для учнів. Домашніх завдань мало або вони відсутні в молодших класах. Учні проводять у школі менше часу, ніж у багатьох інших країнах (4-5 годин на день). Відсутні обов'язкові іспити до 16 років. У результаті фіксується високий рівень психологічного комфорту, формування позитивного ставлення до навчання, мінімальний рівень тривожності та перевантаження.

Чому фінська модель освіти успішна? Головна цінність – розвиток особистості та її творчого потенціалу. Освіта не зводиться лише до підготовки до іспитів, а важливішими є

навички критичного мислення, співпраці та комунікації. Система створена для дітей, а не для адміністративних показників.

Уроки фінської моделі для інших країн. Надання більшої свободи вчителям у виборі методів навчання. Зменшення кількості тестів та перевірок, фокус на розуміння матеріалу. Інвестування в освіту як у головний ресурс розвитку країни. Забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів. Фінська модель освіти доводить, що успішна школа – це не школа з великою кількістю тестів і суворою дисципліною, а місце, де вчать із задоволенням і розвивають власний потенціал.

2. Сінгапурська модель STEM-освіти: навчання через дослідження.

Сінгапурська система освіти вважається однією з найефективніших у світі, особливо в галузі STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Вона базується на концепції навчання через дослідження та активного залучення учнів до процесу пізнання. У рейтингу PISA сінгапурські школярі стабільно посідають перші місця з математики та природничих наук, що свідчить про успішність цієї моделі.

Основні принципи сінгапурської STEM-освіти.

1. *«Навчання менше, розуміння більше».* Навчальні заняття не перевантажені великою кількістю теоретичного матеріалу. Учні не просто запам'ятовують інформацію, а вчать аналізувати та застосовувати її. Зосередження на ключових концепціях, а не на механічному виконанні вправ. У підсумку застосування цього методу бачимо глибоке розуміння предмета, вміння застосовувати знання у реальних ситуаціях, розвиток аналітичного та критичного мислення.

2. *Навчання через дослідження (Inquiry-Based Learning).* Уроки побудовані у форматі досліджень, де учні самостійно формулюють питання, шукають рішення, ставлять експерименти. Відбувається використання інтерактивних технологій, симуляцій та лабораторних досліджень. Вчителі виконують роль менторів, які допомагають знайти відповіді, а не просто передають знання, тому діти не бояться помилок, адже їх вчать пробувати різні підходи. Відбувається розвиток творчого мислення та інженерних навичок, а також підготовка до реальної роботи у сферах науки та технологій.

3. *Метод «CPA» (Concrete – Pictorial – Abstract).* Сінгапурська математична система використовує підхід CPA. Concrete (Конкретний рівень): діти використовують фізичні предмети (кубики, палички, графічні моделі) для розуміння математичних операцій. Pictorial (Образний рівень): концепції подаються у вигляді схем, діаграм, моделей. Abstract (Абстрактний рівень): поступовий перехід до формул і традиційних методів розв'язування задач. Через використання цього методу реалізують розуміння логіки математичних операцій, а не просто запам'ятовують їх як правила, зменшується страх перед складними темами та збільшується ефективність засвоєння матеріалу.

4. *Використання технологій у навчанні.* Використання віртуальних лабораторій, інтерактивних додатків та симуляцій для вивчення фізики, хімії, біології. Освітні платформи, які допомагають учням тренувати навички самостійного навчання. Застосування гейміфікації (елементи гри в навчанні) для підвищення мотивації. До прикладу, учні вчать працювати з цифровими інструментами. Їх інтерес до навчання значно зростає, а знання мають практичне застосування у реальному житті.

5. *Розвиток навичок 21-го століття.* Фокус на «4C»: Critical Thinking (критичне мислення); Creativity (креативність); Collaboration (співпраця); Communication

(комунікація). Цим забезпечують підготовку учнів до реальних викликів майбутнього, а навчання виходить за межі традиційних шкільних предметів. Тому випускники сінгапурських шкіл конкурентоспроможні на міжнародному ринку праці.

Чому сінгапурська модель STEM-освіти успішна? Головна мета – навчити дітей мислити, а не просто запам'ятовувати факти. Великий акцент на самостійному навчанні та дослідженні. Інноваційні методи та технології адаптовані до реальних потреб сучасного світу.

Уроки сінгапурської моделі для інших країн. Використання інтерактивних методів та експериментів у навчанні. Фокус на глибокому розумінні матеріалу, а не на тестуванні. Використання технологій для підтримки навчального процесу. Розвиток навичок 21-го століття – гнучкість, аналітика, креативність. Сінгапурська STEM-освіта доводить, що майбутнє за тими, хто не просто засвоює знання, а вміє їх застосовувати у реальному житті.

3. Школа «Сугата Мітра» та концепція Self-Organized Learning Environment (SOLE)

Сугата Мітра – індійський педагог, доктор філософії, професор освітніх технологій в Університеті Ньюкасла (Велика Британія). Він відомий своєю концепцією самоорганізованого навчального середовища (Self-Organized Learning Environment, або SOLE), яка базується на довірі до дітей, їхній природній цікавості та здатності до самостійного навчання. Його найбільш знаковий експеримент – «Діри в стіні» (Hole in the Wall), проведений у 1999 році. Сутність експерименту полягала в тому, що комп'ютери з доступом до інтернету були встановлені у бідних районах Індії, і діти без жодних вказівок почали самостійно вивчати інформацію. Через деякий час вони освоїли базові навички користування комп'ютером та почали ділитися знаннями між собою. Тому учений прийшов до висновку, що діти можуть навчатися самостійно, без традиційного вчителя, якщо їм надати відповідне середовище для досліджень.

SOLE – це концепція навчання, при якій діти: самостійно формують групи, отримують складне відкрите запитання, використовують доступні ресурси, зазвичай інтернет; спільно знаходять та аналізують інформацію, презентують свої результати.

Основні принципи SOLE: довіра до дітей (учитель не пояснює матеріал, а лише створює сприятливе середовище), великі запитання (*Big Questions*) (замість традиційних завдань учням ставлять широкі запитання, наприклад: «Чому небо блакитне?», «Як працює імунна система?»), колаборація (навчання відбувається в групах, що стимулює соціальні навички та обмін знаннями), використання технологій (діти мають доступ до комп'ютерів або планшетів для пошуку інформації), роль учителя – *фасилітатор* (він не контролює навчальний процес, а лише заохочує дослідження та підтримує мотивацію учнів). Таким чином діти навчаються самостійно, стаючи дослідниками, а не пасивними споживачами знань.

Практичне застосування SOLE. Основним форматом заняття є постановка запитання. Учитель ставить складне питання, що спонукає до дослідження. Працюючи в групах, здобувачі освіти шукають інформацію, аналізують її та обговорюють. У підсумку відбувається презентація результатів. Здобувачі освіти діляться тим, що вони дізналися, а вчитель допомагає оцінити процес навчання, а не тільки правильність відповідей.

Головні переваги методу SOLE. При його застосуванні формується навичка самостійного навчання, розвивається критичне мислення, адже здобувачі освіти самі аналізують джерела та відкидають фейкову інформацію. Фіксується підвищення мотивації, навчання стає цікавим та набуває особистісного сенсу. Відбувається розвиток навичок XXI

століття: комунікація, колаборація, аналітика. Здобувачі освіти стають активними учасниками навчання, що робить їх більш підготовленими до реального світу.

Виклики та головні недоліки методики SOLE. Не всі здобувачі освіти мають однакові можливості для самостійного навчання, також високий ризик поверхневого засвоєння знань. Якщо немає хорошої системи перевірки, здобувачі освіти можуть засвоїти лише загальні поняття. Потрібно сформувати вчителя-ментора, адже, хоча й модель SOLE передбачає мінімальне втручання, він все одно має спрямовувати процес.

Модель SOLE показує, що навчання може бути цікавим, гнучким та ефективним, якщо дати дітям можливість самостійно шукати відповіді на важливі запитання. Вона дозволяє впроваджувати сучасні педагогічні підходи без великих фінансових затрат. Також мотивує дітей до самостійного дослідження та розвитку навичок мислення, дозволяє використовувати технології та онлайн-ресурси як ключові інструменти навчання.

4. Данська модель «Школа щастя»

Данія регулярно входить до топ-країн за рівнем щастя згідно з *World Happiness Report*. Це пояснюється особливим підходом до соціального життя, де велика увага приділяється довірі, балансу між роботою та відпочинком, а також якості освіти. «Школа щастя» (The Happiness School) – це неформальна назва данської освітньої моделі, яка базується на принципах емоційного добробуту, емпатії та розвитку особистісних компетентностей учнів. Основна мета: виховати не тільки академічно успішних, а й психологічно стійких та щасливих дітей.

Основні принципи «Школи щастя».

Емпатія як частина навчальної програми. З 1993 року данські школи офіційно викладають емпатію (співпереживання) як окремий предмет. Учні вчаться розуміти емоції інших, вирішувати конфлікти мирним шляхом та підтримувати один одного. Прикладом є уроки «Класного часу» (*Klassens tid*), де діти діляться своїми переживаннями, а вчитель допомагає знаходити спільні рішення.

Відсутність надмірного оцінювання та конкуренції. До 9 класу в данських школах немає обов'язкових іспитів, що допомагає зменшити стрес та сприяє внутрішній мотивації до навчання. Натомість акцент робиться на індивідуальному прогресі кожної дитини, а не на порівнянні з іншими.

Гнучка структура навчального процесу. Вчителі мають велику автономію у виборі методів викладання. Учням дозволяється більше самостійності у навчанні, що сприяє розвитку відповідальності та ініціативності. Велика увага приділяється практичному навчанню, інтерактивним проєктам та роботі в групах.

Баланс між навчанням і відпочинком. Навчання триває у комфортному темпі, без перевантажень домашніми завданнями. Велику увагу приділяють фізичній активності та перебуванню на свіжому повітрі. Уроки часто проводяться у неформальних умовах – на природі, у музеях, громадських просторах.

Співпраця замість конкуренції. Замість змагання між учнями, акцент робиться на підтримці, взаємодопомозі та командній роботі. Вчителі навчають дітей розв'язувати конфлікти мирним шляхом та працювати в групах.

Як виглядає день у «Школі щастя»? Уроки починаються пізніше, ніж у багатьох країнах – зазвичай о 9:00. Відсутня жорстка система оцінювання – більше уваги приділяється розвитку м'яких навичок (soft skills). Велика частина часу відводиться

проектному навчанню. Під час «Класного часу», раз на тиждень, учні та вчителі обговорюють проблеми та знаходять спільні рішення. Багато занять проходять на свіжому повітрі – навчання може включати екскурсії, експерименти на природі та практичні завдання.

Чому данська модель ефективна? Фіксуємо менший рівень стресу серед учнів, відбувається формування психологічної стійкості та емоційного інтелекту, а також розвиток творчого мислення та навичок командної роботи. Підвищена мотивація до навчання через свободу вибору.

Використання данської моделі в інших країнах. Деякі елементи цієї моделі вже впроваджуються в школах інших країн: Фінляндія та Швеція – навчання через гру та практику. Нідерланди – акцент на індивідуальному підході до навчання. Велика Британія – розвиток соціально-емоційного навчання (SEL).

Чи можна адаптувати «Школу щастя» в Україні? Впровадження уроків емоційного інтелекту та емпатії. Менший акцент на жорсткі оцінки – більше уваги до індивідуального прогресу. Створення комфортного середовища для навчання без зайвого стресу. Використання інтегрованого підходу: баланс між теорією, практикою та психологічним комфортом. Данська освітня модель може стати натхненням для реформування української освіти, де важливими є не лише академічні досягнення, а й емоційне благополуччя дітей. Данська модель «Школи щастя» показує, що успіх у житті не обов'язково пов'язаний із суворими оцінками чи жорсткою дисципліною. Головне – навчити дітей бути щасливими, стійкими до викликів і відкритими до співпраці.

Найкращі педагогічні практики сучасності мають спільні риси. Вони усі орієнтуються на здобувача освіти та його особисті потреби, використовують сучасні технології та інтерактивні методи. Відбувається підготовка до реального життя та професійної діяльності, формування м'яких навичок (soft skills), критичного мислення та креативності.

Освіта майбутнього – це не просто передача знань, а формування особистостей, здатних до самостійного навчання, адаптації та співпраці.

Запитання для самоконтролю

Які ключові принципи лежать в основі фінської моделі освіти, і як вони впливають на успішність учнів?

У чому полягає унікальність сінгапурської моделі STEM-освіти та які її результати?

Що таке концепція Self-Organized Learning Environment (SOLE), запропонована Сугатою Мітрою, і які її переваги?

Які особливості педагогічної взаємодії в датській моделі «Школа щастя»?

Які спільні риси об'єднують успішні освітні моделі сучасності, попри культурні та національні відмінності?

Як елементи кращих міжнародних освітніх практик можуть бути адаптовані до українського освітнього простору?

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Освітні трансформації у цивілізаційному контексті

Основні поняття: трансформація освіти, цифровізація, lifelong learning.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

1. Історичні передумови освітніх трансформацій. Освіта в Античності: роль філософських шкіл. Середньовічна освітня система та виникнення університетів. Промислова революція та стандартизація освіти

2. Сучасні виклики та інновації

3. Освіта майбутнього: тенденції та перспективи

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ:

Як цифровізація змінює освіту?

Роль дистанційного навчання та штучного інтелекту.

Персоналізовані методи навчання та їх ефективність.

Обговорення концепцій lifelong learning та міждисциплінарного підходу.

Як зміниться роль викладача у найближчі десятиліття?

Які зміни в освіті є найбільш актуальними?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРУ

1. Кейс-стаді «Шлях освіти крізь віки»

Розділіться на три групи:

Античність → опишіть роль Платона і Аристотеля в поширенні раціонального навчання.

Середньовіччя → дайте оцінку впливу університетів Болоньї та Парижа на структуру сучасної освіти.

Промислова революція → проаналізуйте, як стандартизація освіти задовольняла потреби фабричної економіки й які обмеження вона накладала на розвиток творчості.

Завдання: підготуйте коротку презентацію (5 хв) із трьома ключовими висновками.

2. Дискусійний журнал «Цифровізація vs. традиція»

Індивідуально: кожен студент записує на стікері аргумент «за» або «проти» цифровізації освіти. У парах: обговоріть свої аргументи, знайдіть спільні точки та суперечності. На загал: кожна пара презентує по одному ключовому аргументу «за» і «проти» та формулює запитання, яке викликав обмін думками.

3. Мозковий штурм «Майбутнє викладача»

У групах по 4–5 осіб: уявіть школу/університет за 20 років. Опишіть ролі й компетенції викладача в цьому майбутньому: які «технічні» навички, які «м'які» (soft skills) будуть найважливішими? Синтезуйте свої ідеї у формі короткого «портрета викладача майбутнього» (п'ять тез).

4. Рефлексія «lifelong learning у власному житті»

Згадайте ситуацію, коли ви самостійно опанували навичку (мову, технічний інструмент, хобі). Проаналізуйте, які методи підтримували ваш процес lifelong learning (онлайн-курси, ментор, спільнота тощо).

У малих групах: поділіться досвідом, виділіть 2–3 найбільш ефективні інструменти чи підходи.

5. Дебати «Міждисциплінарність: необхідність чи мода?»

Формат: 2 команди (за / проти). Аргументи: кожна команда має підготувати по 3 вагомні тези з прикладами з різних галузей знань, як міждисциплінарність поєднує традиційні та інноваційні підходи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Берегова, Г. (2024). Просвітницька місія філософії освіти в сучасному світі. *Філософія освіти. Філософія освіти*, 29(2), 48–59. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-3>

Биков В., Спирін О., Пінчук О. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття». 2021, № 1. С. 27–36. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(1\).2020.27-36](https://doi.org/10.35387/ucj.1(1).2020.27-36)

Віталій Лях, Юрій Мелков, Ярослав Любимий, Віктор Зінченко, Віталій Нечипоренко, Ольга Петроє, Михайло Бойченко, «Глобалізація вищої освіти (національний та інституційний рівні)», [Філософія освіти. Philosophy of Education: Том 28 № 2 \(2022\)](#)

Гончаренко, О. (2023). Чому сьогодні важливо відстояти достойність університету? *Збірник матеріалів Міжнародного круглого столу “Казимир Твардовський. Філософія в системі наук та гуманітаристики: значення та призначення”*, 11 лютого, 32.

Гуткін Д. Технології в освіті: нові горизонти навчання. Львів: Літопис, 2022.

Дейнека В.В., Москвін Я.В. Філософія освіти : навч. посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Освітні педагогічні науки». 2-е вид., оновл. Харків : ХНМУ, 2024. 72 с.

Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії: навч.-метод. посіб. / О.О. Дольська, О. Гончаренко, О.М. Городиська. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2023. 225 с

Плахтій М. П., Сулятицька Т. В. Комунікативна природа людського буття. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 37 (2022). С.94-102. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.15>

Стернберг Р. Когнітивна психологія і навчання. Харків: Фоліо, 2021.

Філософія освіти: навчальний посібник. 2-ге видання / за наук. ред. академіка В.Андрущенка [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33916/Filosofia%20Osvity_2021.pdf?sequence=1

Черепанова С. (2022). Філософія освіти: до проблеми концептуалізації. *Філософія освіти*, 27(2), 116–137. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-2-8>

He Q., Meadows M., Angwin D., Gomes E. & Child J. (2020). Strategic Alliance Research in the Era of Digital Transformation: Perspectives on Future Research. *British Journal of Management*, 31, 589–617. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8551.12406>.

Bogdandy B., Tamas J. & Toth Z. (2020). Digital Transformation in Education during COVID-19: a Case Study. 11th IEEE International Conference on Cognitive Infocommunications (CogInfoCom), 000173–000178. DOI: <https://10.1109/CogInfoCom50765.2020.9237840>.

Marks A. & AL-Ali M. (2022). Digital Transformation in Higher Education: A Framework for Maturity Assessment. In: Al-Ali M. (eds). COVID-19 Challenges to University Information Technology Governance. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-13351-0_3

Семінарське заняття 2. Значення освіти в добу постмодерну

Основні поняття: постмодерн, релятивізм істини, децентралізація знання, цифровізація освіти, персоналізоване навчання, критична педагогіка.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

1. Основні риси постмодерну та їхній вплив на освіту. Глобалізація освіти та її наслідки для національних систем навчання. Криза традиційних освітніх структур та поява альтернативних моделей.
2. Перехід від традиційної освіти до інтерактивного та персоналізованого навчання
3. Компетентнісний підхід у навчанні: адаптація до швидких змін суспільства.
4. Критична педагогіка: роль освіти у формуванні свідомого громадянина.
5. Деформація освітніх стандартів під впливом цифрової культури.
6. Проблема інформаційного перевантаження та зниження критичного мислення.

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

Як постмодерн змінює уявлення про освіту та її функції?

Чи може традиційна система освіти ефективно існувати в умовах постмодерну?

Як змінюється роль викладача у нових освітніх умовах?

Чи є децентралізація знання позитивним явищем для суспільства?

Чи може критична педагогіка бути альтернативою традиційним освітнім моделям?

Зміна ролі викладача: наставник, модератор чи провідник знань?

Як освіта може відповідати викликам постмодерного суспільства?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРУ

1. Кейс-стаді «Альтернативні моделі освіти»

У групах по 3–4 особи: кожна група отримує опис реальної альтернативної освітньої моделі (наприклад, Монтессорі, Вальдорфська школа, хакспейс тощо).

Завдання: визначити, які риси постмодерну (плюралізм, децентралізація знання, релятивізм) вона найяскравіше втілює. Оцінити сильні й слабкі сторони цієї моделі порівняно з традиційною. Підготувати коротку презентацію із висновками.

2. Дебати «Релятивізм істини у навчанні: благо чи загроза?»

Формат: дві команди (за / проти релятивізму в освіті).

Кожна команда готує по 3 основні аргументи та по одному практичному прикладу. Відведено по 2 хв. на виступ, 1 хв. – на репліку. Мета: розібратися, наскільки визнання множинних «правд» може стимулювати критичне мислення або навпаки – призвести до дезорієнтації учнів.

3. Мозковий штурм «Децентралізація знання в дії»

Індивідуально: кожен записує на стікері приклад онлайн-ресурсу чи спільноти (YouTube-канал, форум), яка фактично замінює традиційний підручник. У парах: обговоріть, як такі ресурси змінюють роль викладача та методи оцінювання знань. Сформулюйте 2–3 правила «ефективної роботи з децентралізованими джерелами».

4. Рефлексія «Моє персоналізоване навчання»

Опишіть досвід, коли вам вдалося налаштувати процес навчання «під себе» (за інтересами, темпом, способом подачі). Які інструменти (платформи, додатки, методи)

брали участь у цьому? У трійках: порівняйте досвід і визначте спільні чинники успішної персоналізації.

5. Практикум «Критичне мислення проти інформаційного шуму»

Матеріал: короткі уривки новинних статей або рекламних текстів із помилками логіки чи упередженнями. Завдання (у групах по 4). Виявити принаймні два когнітивні викривлення чи маніпулятивні прийоми. Запропонувати, як викладач може навчити студентів розпізнавати такі викривлення.

6. Дискусія «Компетентнісний підхід як відповідь на виклики постмодерну»

Питання для обговорення в колі:

Які ключові компетентності (soft skills, цифрові навички, міжкультурна) найважливіші сьогодні?

Як інтегрувати їх у традиційний предметний курс?

Результат: складіть перелік із 5-7 компетентностей із прикладами вправ або проєктів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Androutsos A., & Brinia, V. (2019). Developing and Piloting a Pedagogy for Teaching Innovation, Collaboration, and Co-Creation in Secondary Education Based on Design Thinking, Digital Transformation, and Entrepreneurship. *Education Sciences*, 9(2), 113. <https://doi.org/10.3390/educsci9020113>

Гончаренко О. А. Філософія освіти – це не філософія? *Актуальні проблеми філософії та соціології*, № 32 (February 3, 2022): 25-29. <http://dx.doi.org/10.32837/apfs.v0i32.1020>.

Дейнека В.В., Москвін Я.В. Філософія освіти : навч. посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Освітні педагогічні науки». 2-е вид., оновл. Харків : ХНМУ, 2024. 72 с.

Дишкант Т., Дольська О. Витоки впливу постмодерну на концепцію освіти. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2024. Випуск 56, с. 29-36

Заболотня О. (2023). Формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник, 59, 149-153.

Мараєва, У., Долішняк, В. (2022). Перспективи гуманізму крізь призму постмодерної культури. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 34, 13–18. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i34.1069>

Мороз, Я., & Гончаренко, О. (2024). Освіта: прагнення до істини чи інструмент підкорення? *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 38(3), 117-131.

Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії: навч.-метод. посіб. / О.Дольська, О.Гончаренко, О.Городиська. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2023. 225 с.

Парадигми розвитку та тенденції реформування шкільної освіти в Україні у добу незалежності : монографія. [Електронне видання] / колектив авт. : Дічек Н., Саух П., Євтух М., Бойченко М., Антоненко Н., Загородня А., Шевченко С.; за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Н.Дічек. Київ: Педагогічна думка, 2022. 507 с.

Плахтій М.П. Особливості процесу освітньої взаємодії у постмодерному суспільстві. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-політичні трансформації в епоху глобалізації: від конфлікту до консенсусу». Кам'янець-Подільський:

ФЦП Буйніцький О.А., 2021. С.27-31.
<http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6060>

Пушкарьова Т., Макарова В. МАРКЕТИНГ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ДОБУ ПОСТМОДЕРНУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАСТЕРЕЖЕННЯ *Український педагогічний журнал*. 2024. № 3

Семінарське заняття 3. Філософія освіти у світлі філософської рефлексії

Основні поняття: прагматизм і прогресивізм, екзистенціалізм в освіті, критична педагогіка, конструктивізм, персоналізована освіта.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

1. Основні питання філософії освіти: що, навіщо і як ми навчаємо?
2. Антична освіта: концепції Сократа, Платона, Арістотеля.
3. Середньовічна освіта: роль християнства, схоластика та університети.
4. Епоха Просвітництва: раціоналізм, ідея освіти як засобу суспільного прогресу (Руссо, Кант).
5. Прагматизм і прогресивізм: освіта як досвід (Джон Дьюї).
6. Екзистенціалізм в освіті: освіта як шлях до самопізнання та свободи вибору.
7. Критична педагогіка: освіта як інструмент соціальних змін (Паулу Фрейре).
8. Конструктивізм і соціальний конструктивізм: роль особистого досвіду у формуванні знань (Виготський, Піаже).
9. Персоналізована освіта: індивідуальний підхід до навчання.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРУ

1. Кейс-стаді «Метод маєвтики vs. метод проєктів»

Групи по 3 особи. Група А: відтворює сократівський діалог (маєвтику) на тему «Що таке справедливість?»

Група Б: моделює міні-проєкт у стилі прагматизму Дж.Дьюї (розробка шкільного міні-курсу з екології через практичний досвід).

Завдання: оцініть переваги та обмеження обох підходів у контексті сучасної школи.

2. Дискусія «Освіта як засіб емансипації»

Питання: у чому різниця між прогресивізмом Дж.Дьюї та критичною педагогікою Фрейре?

Формат: круглий стіл, кожен студент висловлює одну ключову відмінність із прикладом.

Мета: зрозуміти, коли освіта сприяє індивідуальному становленню, а коли – соціальній трансформації.

3. Рефлексія «Мій освітній досвід як екзистенційна пригода»

Індивідуально: опишіть випадок, коли у процесі навчання ви відчули свободу вибору та відповідальність за власний шлях (презентація 2–3 реченнями). У парах: порівняйте досвіди та виділіть спільні елементи екзистенціалізму: вибір, тривога, самовизначення.

4. Мозковий штурм «Конструктивізм у практиці»

У трійках: розробіть активність, яка ілюструє конструктивістський підхід (наприклад, гра-симуляція або створення моделі). Кожна група має надати коротку інструкцію та обґрунтувати, чому саме таке завдання підтримує «будівництво знань» учнями.

5. Дебати «Персоналізована освіта: мрія чи реальність?»

Команда «За»: обґрунтуйте, як індивідуалізація допомагає розкривати потенціал. Команда «Проти»: покажіть виклики — ресурси, масштабування, роль вчителя. Формат: по 3 аргументи + 1 репліка на кожну тезу опонентів.

6. Підсумкова колективна карта ідей

На великому аркуші/дошці зобразіть «Дерево філософії освіти»: коріння — античні концепції (Сократ, Платон, Арістотель), стовбур — середньовічна схоластика, Просвітництво, гілки — прагматизм, екзистенціалізм, конструктивізм, критична педагогіка, персоналізація. Завдання: кожна група додає на карту коротку фразу-ярлик, що виражає суть кожного підходу.

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ:

Чи можливо досягти універсальної моделі освіти, яка була б ефективною для всіх суспільств і культур?

Як сучасні філософські концепції (постмодернізм, конструктивізм, критична педагогіка) впливають на зміст освіти?

Чи повинна освіта орієнтуватися на підготовку до ринку праці, чи її метою є розвиток особистості?

Яку роль відіграє освіта в процесах соціальної нерівності? Чи може вона дійсно бути інструментом рівності?

Як цифрові технології змінюють спосіб мислення студентів та викладачів? Чи є ризик дегуманізації освіти через технологізацію?

Яке значення має класична філософія освіти (Сократ, Платон, Кант, Дьюї) для сучасного навчального процесу?

Чи повинна освіта формувати критичне мислення або виховувати громадян, які приймають існуючі соціальні порядки?

Чи справді навчання через співпрацю (колаборативне навчання) є ефективнішим за традиційні методи викладання?

Чи потрібно змінювати роль викладача у сучасному світі? Яким він має бути у майбутньому?

Чи може штучний інтелект замінити викладача або вплинути на його функції?

Чи має освіта бути орієнтована більше на емоційний інтелект і психологічний добробут, ніж на академічні досягнення?

Як змінюється розуміння «успіху» в сучасній освіті? Чи варто орієнтуватися на традиційні форми оцінювання знань?

Проаналізуйте вислів: «... Найбільшим гуманістичним та історичним завданням пригноблених є звільнення самих себе та своїх гнобителів...». Коли групи починають бачити себе та своє суспільство з власної точки зору та усвідомлюють свій потенціал, безвихідь змінюється надією. Суспільство зараз виглядає як щось незавершене, що не є даністю, а викликом. Цей новий критичний оптимізм веде до сильного почуття соціальної відповідальності та залучення до завдання трансформації суспільства...» Пауло Фрейре

Вислови відомих філософів освіти:

«Освіта – це не підготовка до життя, освіта – це саме життя» Джон Дьюї

«Освіта не змінює світ, освіта змінює людей, які змінюють світ» Паулу Фрейре

«Людина стає людиною тільки через виховання» Іммануїл Кант
«Освіта – це те, що залишається, коли забувається все, чому нас навчали» Альберт Ейнштейн
«Освіта є формою влади, яка визначає, як ми думаємо та діємо у світі» Мішель Фуко
«Сучасна освіта вбиває креативність. Ми маємо змінити систему, щоб підтримувати індивідуальність кожного учня» Кен Робінсон

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Андоверова А., Плахтій М. Пріоритети інструменталізму у філософії дидактики Дж. Дьюї. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць* / Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Вип. 12. С. 68-75. URL: <https://drive.google.com/file/d/12OP7pBmyHeySTrGVm7KXXfFcNRxEVXq9/view>

Плахтій М. П. Розбудова вищої жіночої освіти в Україні наприкінці XIX- на початку XX століття: історико-філософський аспект. Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н.В.]. Вип. 32 (1–2022). Київ: Міленіум, 2022. С. 67-81. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32.67-81>

Плахтій М.П., Сулятицька Т.В. Інформаційно-комунікативний спосіб розвитку сучасного суспільства. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційна безпека: сучасний стан, проблеми та перспективи» [Електронний ресурс] / [за заг. ред. О.В. Віннічук]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. С. 48-57. URL: https://politkaf.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/zbirnyk-material-konfer.-inf_bezp_2023.pdf

Сулятицька Т.В., Плахтій М.П. Освіта в мультикультурному суспільстві. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. № 1, 2022. С.121-128. DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.1.17>

Сулятицька Тетяна; Плахтій Маріанна. Ідея природовідповідності в педагогічній системі Григорія Сковороди. *Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Філософія»*, 2024, 26: 61-65. DOI: 10.25264/2312-7112-2024-26-61-65. <https://journals.oa.edu.ua/Philosophy/article/view/4123>

Філософія освіти (хрестоматія); уклад.: Огнев'юк В. О., Кузьменко О. М. Київ, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. 506с.

Філософія освіти : навчальний посібник. 2-ге видання / за наук. ред. академіка В.Андрущенка [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33916/Filosofia%20Osvity_2021.pdf?sequence=1

Marukhovska-Kartunova O., Marukhovskiy, O., Plakhtiy M., Suliatytska T., & Berezhna, M. (2024). Social philosophy of mass communication: interaction of media, politics and culture. *Synesis (ISSN 1984-6754)*, 16(2), 108–121. (Web of Science) Retrieved from <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/3049>

Honenberger, P. (2023). Hull, David Lee. 1935–2010. In J. Shook (Ed.), *Dictionary of modern American philosophers* (2nd ed., pp. 489–492). Bloomsbury Academic.

Petruk, N. K., & Gapchenko, O. V. (2023). Principles of discourse ethics and human existence in times of war. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, (23), 44-54.

Семінарське заняття 4. Освітній ідеал у добу постмодерну з урахуванням Цілей сталого розвитку

Основні поняття: освітній ідеал, мета освіти, постмодерн, глобалізація, цілі сталого розвитку (Sustainable Development Goals, SDGs), критичне мислення, гуманістична освіта, інклюзивність, цифровізація освіти, Lifelong learning (навчання впродовж життя)

ПЛАН СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

1. Освітній ідеал у постмодерному суспільстві. Відмова від універсальних освітніх стандартів та плюралізм моделей навчання.
2. Гуманістичні та соціально орієнтовані підходи до освіти
3. Освіта як засіб адаптації до швидкозмінного суспільства
4. Формування критичного мислення та креативності
5. Взаємозв'язок освіти та Цілей сталого розвитку (ЦСР)
6. Виклики та перспективи реалізації освітнього ідеалу. Розмиття авторитету традиційних знань і поява альтернативних освітніх платформ.
7. Виклики цифровізації: інформаційне перевантаження, етика використання технологій

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРУ

1. Кейс-стаді «ЦСР-освіта на практиці»
Групи по 3–4 особи: кожна група обирає одну Ціль сталого розвитку (наприклад, ЦСР 4 – «Якісна освіта», ЦСР 5 – «Гендерна рівність» тощо).
Завдання. Визначити, як обрана ЦСР могла би корелювати з освітнім ідеалом у постмодерні (які цінності, компетентності, методи навчання). Розробити міні-програму семінару або проєкту для студентів із чітким посиланням на обрану ЦСР. Презентувати свої напрацювання (3–4 слайди або постер).
2. Дебати «Універсальні стандарти vs. плюралізм освітніх моделей»
Команда «Універсальні стандарти»: аргументує необхідність єдиних базових компетентностей (наприклад, грамотність, етика, логіка, критичне мислення). Команда «Плюралізм»: доводить, що освіта має враховувати культурний, індивідуальний та локальний контексти. Формат: по 3 основні тези, одна репліка на контраргумент опонентів.
3. Мозковий штурм «Гуманістична освіта й соціальна відповідальність»
Кожен студент записує одну рису освітнього ідеалу, яка, на його думку, формує соціально відповідальну особистість. У малих групах об'єднайте ваші «риси» в єдиний перелік 6–8 принципів гуманістичної освіти та наведіть приклади вправ для їх розвитку (рольові ігри, волонтерські ініціативи, кейси).
4. Практикум «Критичне мислення як ключова компетентність»
Матеріал: уривки рекламних текстів або фейкових новин. У трійках: знайдіть і проаналізуйте принаймні три маніпулятивні прийоми. Завдання: розробити коротку «дорожню карту» (check-list) для вчителя, як навчати учнів критично аналізувати подібні матеріали.

5. Дискусія «Етика цифровізації: де межа?»

Питання для обговорення:

Як уникнути інформаційного перевантаження?

Які етичні правила користування платформою. MOODLE?

Хто несе відповідальність за якість онлайн-контенту?

Формат – вільний круглий стіл із фіксацією ключових висновків на дошці.

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ:

Чи можна вважати освіту універсальним інструментом суспільного прогресу у постмодерну епоху?

Як змінилися уявлення про ідеал освіченої людини у порівнянні з попередніми епохами?

Чи є можливим баланс між академічною освітою та практичними навичками в умовах швидких змін?

Які виклики постають перед освітніми системами у зв'язку із глобалізацією та цифровізацією?

Як освіта може сприяти досягненню Цілей сталого розвитку?

Чи потрібно змінювати роль викладача у сучасному освітньому процесі?

Які освітні практики найбільш ефективні для розвитку критичного мислення та креативності?

Чи можлива освіта, яка одночасно відповідає глобальним викликам та зберігає національні традиції?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Віталій Лях, Юрій Мелков, Ярослав Любимий, Віктор Зінченко, Віталій Нечипоренко, Ольга Петроє, Михайло Бойченко, «Глобалізація вищої освіти (національний та інституційний рівні)». *Філософія освіти. Philosophy of Education*: Том 28 № 2 (2022)

Дмитренко Г., Семенець-Орлова, І., Олійник, В., & Головач, Н. (2023). Пошуки інноваційних шляхів розвитку громадянського суспільства в післявоєнній Україні. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління, 3(69), 14-22. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3\(69\)-2](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3(69)-2)

Заболотня О. (2023). Формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник, 59, 149-153.

Калашнікова С., Оржель О. (ред.). (2023). Політика та механізми реалізації соціальної відповідальності університетів України в умовах війни та під час по-воєнного відновлення: монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України.

Мараєва У., Долішняк В. (2022). Перспективи гуманізму крізь призму постмодерної культури. Актуальні проблеми філософії та соціології, 34, 13–18. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i34.1069>

Опачко М. Філософія сучасної освіти. Навчально-методичний посібник. Ужгород: УжНУ, 2019. 60 с.

Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії: навч.-метод. посіб. / О.Дольська, О.Гончаренко, О.Городиська. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2023. 225 с.

Поліщук О., Петрук Н.К. Аксіологічні орієнтири у філософії сталого розвитку суспільства. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2022. №1(52). С. 47-58.

Плахтій М.П. Проблема відповідальності у концепції К.-О. АПЕЛІА. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 21. С.39-40. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6229>

Філософія освіти – стратегія прориву в майбутнє: монографія. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка. 2012. 258 с

Філософія освіти (хрестоматія); уклад.: Огнев'юк В. О., Кузьменко О. М. Київ, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. 506с.

Marianna V. Horva, Mariia I. Kuzma-Kachur Professional Activity of an Elementary School Teacher with Students of the Alpha Generation. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, Vol. 7, № 1

Oprea, I. M. (2021). Self-education and lifelong learning. In *Proceedings of INTCESS 2021 8th International Conference on Education and Education of Social Sciences* (pp. 142–145). <https://doi.org/10.51508/intcess.2021157>

Schmidt, J. T., & Tang, M. (2020). Digitalization in education: Challenges, trends and transformative potential. In M. Harwardt, P. J. Niermann, A. Schmutte, & A. Steuernagel (Eds.), *Führen und managen in der digitalen Transformation* (pp. xxx–xxx). Springer Gabler. https://doi.org/10.1007/978-3-658-28670-5_16

Telukdarie, A., & Munsamy, M. (2019). Digitization of higher education institutions. In *2019 IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management (IEEM)* (pp. 716–721). <https://doi.org/10.1109/IEEM44572.2019.8978701>

Семінарське заняття 5. Діти нового покоління: особливості педагогічної взаємодії

Основні поняття: Покоління Z і Альфа, цифровізація освіти, кліпове мислення, персоналізоване навчання, емоційний інтелект, інклюзія, STEM-освіта.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

1. Характеристика поколінь Z (народжені після 1995 р.) та Альфа (народжені після 2010 р.). Цінності, пріоритети, стиль комунікації сучасних дітей.
2. Вплив цифрового середовища на формування особистості.
3. Кліпове мислення: причини та наслідки для освіти.
4. Перевага візуальної інформації та інтерактивного контенту. Роль гейміфікації та цифрових платформ у навчанні.
5. Труднощі концентрації уваги та мотивації до навчання. Ризики емоційного вигорання учнів через перевантаження інформацією.
6. Персоналізоване навчання: адаптація до потреб дитини.
7. Дистанційне та змішане навчання: плюси та мінуси.
8. Діджитал-етика та безпека в інтернеті.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРУ

1. Кейс-стаді «День із життя Z vs Альфа»

У парах: кожна пара отримує картки з описом профілю одного з учнів (Z чи Альфа) – їхній медіа-раціон, стилі комунікації, інтереси. Скласти план уроку, який би максимально зацікавив героїв. Позначити по 3 методи залучення (гіфки, VR, міні-ігри тощо). Презентувати свій план і пояснити вибір інструментів.

2. Мозковий штурм «Переваги та ризики кліпового мислення»

На дошці розділити колонку «Переваги» та «Ризики». Індивідуально, кожен записує по одному пункту в кожену колонку. Обговорення в малих групах, вибрати по 2 найвагоміші пункти й обговорити, як знизити «ризики» та розвинути «переваги».

3. Дискусія «Гейміфікація: мотивація чи відволікання?»

Формат «fishbowl»: 4 сидять у колі (2 «за» гейміфікацію, 2 «проти»), інші – зовні слухають. Правило: кожен внутрішній учасник має по 1 хв. на аргумент, після чого коло поповнюється свіжим учасником із зовнішнього ряду.

4. Практикум «Персоналізований маршрут»

У групах по 3–4: отримуєте профіль учня з особливими потребами та захопленнями (наприклад, із дислексією та захопленням робототехнікою). Завдання. Спланувати короткий проєкт із елементами STEM та адаптацією під стиль учня: які інструменти (додатки, матеріали) використаєте, як врахуєте емоційний інтелект (зворотний зв'язок, підтримка), які критерії успіху поставите?

5. Рефлексія «Мій цифровий етикет»

Напишіть 3 «правила безпеки» для учня Z/Альфа в інтернеті. Порівняйте свої правила, виокреміть 5–6 універсальних норм діджитал-етики.

6. Мікродебати «Дистанційка vs Очно»

Кожна група (2–3 особи) за 5 хв. готує по 2 ключові «за» та «проти» дистанційного або змішаного навчання. Презентація: 2 хв. доповідь та 1 хв. запитання від аудиторії.

7. Колективна карта «STEM-освіта для Z/Альфа»

На великому аркуші намалюйте колонки – «Наука», «Технології», «Інженерія», «Математика». Поділіться на дві групи. У кожній колонці групи додають приклади інструментів, проєктів або вправ, які працюють із дітьми Z/Альфа (дрони, робототехніка, VR-лабораторії, мобільні симуляції).

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ:

Як покоління Z і Альфа відрізняються від попередніх поколінь?

Чи потрібно адаптувати традиційну освітню систему під потреби нового покоління?

Як цифрові технології можуть допомогти чи, навпаки, зашкодити навчанню?

Чи варто використовувати соцмережі та ігрові технології в освітньому процесі?

Як зберегти баланс між цифровим та реальним навчальним середовищем?

Як сформувати довіру між учителем і учнем в умовах цифрової реальності?

Роль емоційного інтелекту та м'яких навичок у сучасній освіті.

Проектна діяльність, колаборативне навчання, STEM-освіта.

Використання соціальних мереж та онлайн-ресурсів у навчанні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Дейнека В.В., Москвін Я.В. Філософія освіти : навч. посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Освітні педагогічні науки». 2-е вид., оновл. Харків : ХНМУ, 2024. 72 с.

Єрмоленко А. (2021). Дискурс. Комунікація. Моральність. Київ: Наукова думка.

Заболотня О. (2023). Формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник, 59, 149-153.

Коростіль Л.А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії. Народна освіта. 2018. № 1(34). С. 82–88.

Мірошникова А. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей. URL: <https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-z-tsyfrovyim-pokolinnnyam-ditej-porady-psyhologa>

Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії: навч.-метод. посіб. / О.О. Дольська, О. Гончаренко, О.М. Городиська. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2023. 225 с.

Петрушенко В. Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції. Львів: «Магнолія- 2006», 2021. 350 с.

Плахтій М.П. Філософія дидактики у контексті теорії поколінь. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3-х томах. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Вип. 20. Т. 1. С. 53-54. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/5580>

Струтинська О.В. Особливості сучасного покоління учнів і студентів в умовах розвитку цифрового суспільства. Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». 2020. Вип. 9. С. 145–160.

Філософія освіти (хрестоматія); уклад.: Огнев'юк В. О., Кузьменко О. М. Київ, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. 506с.

Філософія освіти: навчальний посібник / уклад. : Т.Н. Кучера, Л.І. Насонова, В.В. Дейнека. Харків: ХНМУ, 2015. 63 с.

Філософія освіти: навчальний посібник. 2-ге видання / за наук. ред. академіка В.Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с.

García-Peñalvo F. J. (2021). Avoiding the Dark Side of Digital Transformation in Teaching. An Institutional Reference Framework for eLearning in Higher Education. Sustainability, 13(4). DOI: <https://doi.org/10.3390/su13042023>

Семінарське заняття 6. *Особливості освітніх трансформацій в Україні*

Основні поняття: Нова українська школа (НУШ), компетентнісний підхід, інклюзивна освіта особистісно-орієнтоване навчання, цифровізація освіти, гендерна рівність.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

1. Історичні передумови освітніх трансформацій в Україні. Вплив європейських освітніх тенденцій на українську систему освіти.
2. Концепція Нової української школи (НУШ) як ключова реформа. Компетентнісний підхід у навчанні.
3. Інклюзивна освіта та особистісно-орієнтоване навчання.
4. Вища освіта в Україні: модернізація та виклики. Перехід на Болонську систему: плюси та мінуси. Автономія університетів: можливості та виклики.
5. Освіта як чинник сталого розвитку. Гендерна рівність, інклюзія та екологічна грамотність у сучасній освіті
6. Виклики та перспективи освітніх трансформацій в Україні. Недостатнє фінансування та матеріально-технічна база. Проблеми підготовки та перепідготовки педагогів. Перспективи інтеграції української освіти в європейський освітній простір

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

Які основні виклики стоять перед українською освітою сьогодні?

Чи справді реформа Нової української школи (НУШ) відповідає сучасним викликам суспільства?

Які переваги та недоліки компетентнісного підходу в освіті?

Як цифровізація вплинула на якість освіти в Україні?

Чи може дистанційна освіта повністю замінити традиційну систему навчання?

Як інклюзивна освіта змінює українську школу? Чи є достатні умови для її впровадження?

Наскільки важливою є автономія закладів освіти в Україні?

Як українська освіта інтегрується в європейський простір і які перешкоди існують на цьому шляху?

Чи здатна освіта сприяти досягненню цілей сталого розвитку в Україні?

Як має змінитися роль вчителя в сучасному освітньому процесі?

Чи достатньо підтримки держава надає педагогам та освітнім установам у період реформ?

Як можна покращити якість підготовки майбутніх педагогів?

Чи відповідає сучасна українська система вищої освіти вимогам ринку праці?

Як новітні освітні технології можуть змінити систему освіти в Україні?

Які країни є найкращими прикладами освітніх реформ, на які варто орієнтуватися Україні?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРУ

1. Кейс-стаді «Імплементация НУШ у школі»

У групах по 3–4 особи: кожна група отримує короткий опис умов роботи (велика/маленька школа). Завдання. Скласти план одного уроку за методиками НУШ із акцентом на компетентнісний підхід. Вкажіть 3 інклюзивні прийоми (різномірівневі завдання, альтернативні формати відповіді). Оцініть ризики й шляхи їх подолання.

2. Дискусія «Болонський процес: за чи проти?»

Команда «За»: аргументи на користь Болонської системи в Україні (мобільність, порівнянність дипломів). Команда «Проти»: критика (стандартизація, перевантаженість студентів). Формат – по 3 тези, по 1 репліці на кожен тезу супротивника.

3. Мозковий штурм «Цифровізація vs матеріально-технічна база»

Кожен називає один приклад успішного цифрового рішення (e-school, Prometheus) і одну проблему (інтернет-розрив, брак пристроїв). Узагальніть ваші приклади в перелік «три можливості» й «три виклики». На загал доповніть спільний список.

4. Рефлексія «Гендерна рівність у вашому класі/групі»

Запишіть 2–3 спостереження про те, як гендерні стереотипи впливають на поведінку учнів. У малих групах розробіть міні-активність (ролева гра, обговорення), яка сприятиме гендерній рівності.

5. Дебати «Освіта для сталого розвитку: просто мода чи необхідність?»

Команда «За»: аргументи, чому інкорпорація SDG (гендер, екологія) в шкільні/університетські програми критично важлива. Команда «Проти»: складнощі впровадження (шкільні програми вже перевантажені, брак підготовлених вчителів). Формат: по 3 тези, по 1 репліці.

6. Колективна карта «Шляхи євроінтеграції освіти»

На дошці намалюйте карту з трьома векторами: нормативно-правовий (закони, угоди); академічний (спільні проєкти, обміни); технологічний (цифрові платформи, MOODLE). Завдання: кожна група додає по 2-3 конкретні кроки на обраному векторі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Дмитренко Г., Семенець-Орлова, І., Олійник, В., & Головач, Н. (2023). Пошуки інновацій-них шляхів розвитку громадянського суспільства в післявоєнній Україні. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публіч-не управління, (3(69), 14-22. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3\(69\)-2](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3(69)-2)

Заболотня О. (2023). Формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник, 59, 149-153.

Закон України «Про вищу освіту» (2014) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Закон України «Про освіту» (2017) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Калашнікова С. (ред.). (2023). Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика: монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України.

Калашнікова С., Оржель О. (ред.). (2023). Політика та механізми реалізації соціальної відповідальності університетів України в умовах війни та під час по-воєнного відновлення: монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України.

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року (2016) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

Кремень В. (ред.). (2023). Вища освіта України в умовах воєнного стану та після-воєнного відновлення: виклики і відповіді: науково-аналітична доповідь. Київ: Педагогічна думка.

Луговий, В., Драч, І., & Петроє, О. (ред.). (2023). Теоретичні та методичні основи модернізації механізмів підвищення дослідницької спроможності університетів України у контексті імплементації концепції «Відкрита наука» та повоєнного відновлення України як сильної європейської країни: монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України.

Опачко М. Філософія сучасної освіти. Навчально-методичний посібник. Ужгород: УжНУ, 2019. 60 с.

Петрук Н. Стратегії розвитку гуманітарної освіти в добу технократизму та глобалізації. *Філософія освіти*. Київ, 2020, т.26, №1. С.54-68.

Плахтій М. П. Розбудова вищої жіночої освіти в Україні наприкінці ХІХ- на початку ХХ століття: історико-філософський аспект. Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н.В.]. Вип. 32 (1–2022). Київ: Міленіум, 2022. С. 67-81. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32.67-81>

Плахтій М. П., Сулятицька Т. В. Комунікативна природа людського буття. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 37 (2022). С.94-102. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.15>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти» (2020).

Сулятицька Тетяна; Плахтій Маріанна. Ідея природовідповідності в педагогічній системі Григорія Сковороди. *Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Філософія»*, 2024, 26: 61-65. DOI: 10.25264/2312-7112-2024-26-61-65. <https://journals.oa.edu.ua/Philosophy/article/view/4123>

Bakhmat N. & Smorgun M. (2022). On the role of digitalization and globalization for the development of mobile video games in the education of the future: trends, models, cases. *Futurity Education*, 2(4), 63–74. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.07>

Jackson N. C. (2019). Managing for competency with innovation change in higher education: Examining the pitfalls and pivots of digital transformation. *Business Horizons*, 62(6), 761–772. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2019.08.002>

Telukdarie A. & Munsamy M. (2019). Digitization of Higher Education Institutions. *IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management (IEEM)*, 716–721. URL: <https://10.1109/IEEM44572.2019.8978701>

Семінарське заняття 7. Нові освітні практики

Основні поняття: інновації в освіті, інтерактивне навчання, STEAM-освіта, гейміфікація, перевернуте навчання, цифрові технології в освіті, менторство та персоналізоване навчання, lifelong learning (навчання впродовж життя), інклюзивна освіта, освіта майбутнього.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

1. Основні напрями змін у сучасному навчальному процесі. Глобалізація та цифровізація як рушійні сили освітніх інновацій
2. Сучасні освітні практики та їх філософські засади.
 - Перевернуте навчання (Flipped Learning): активне засвоєння матеріалу через самостійну роботу перед заняттям.
 - STEAM-освіта: інтеграція науки, технологій, інженерії, мистецтва та математики.
 - Гейміфікація в освіті: навчання через ігрові механіки.
 - Проектне та проблемно-орієнтоване навчання.
 - Онлайн- та змішане навчання: MOODLE, EdTech-платформи (Coursera, Udemy, Prometheus).
 - Інклюзивна освіта: адаптація навчального процесу під різні категорії учнів.
 - Lifelong learning: освіта як процес, що триває все життя.
3. Штучний інтелект у навчанні: персоналізовані рекомендації та адаптивні платформи. Віртуальна та доповнена реальність у навчанні.
4. Філософія освіти майбутнього: тенденції та перспективи.
5. Баланс між технологіями та традиційним підходом до навчання.
6. Етичні виклики нових освітніх технологій.

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ:

1. Чи можуть інноваційні освітні практики повністю замінити традиційну систему навчання?
2. Які переваги та недоліки має гейміфікація у навчанні?
3. Як STEAM-освіта впливає на формування міждисциплінарного мислення?
4. Чи ефективно перевернуте навчання у всіх дисциплінах?
5. Яку роль відіграє вчитель у цифровій школі майбутнього?
6. Чи доступні інноваційні освітні технології для всіх категорій населення?
7. Як технології впливають на якість засвоєння знань?
8. Чи можливе створення універсальної глобальної моделі освіти?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Balyer A. & Öz Ö. (2018). Academicians' views on digital transformation in education. International Online Journal of Education and Teaching (IOJET), 5(4), 809–830. URL: <http://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/441/295>

Ifenthaler D. & Egloffstein M. (2020). Development and Implementation of a Maturity Model of Digital Transformation. Tech Trends, 64, 302–309. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11528-019-00457-4>

Ma, S., Liu, S., Ma, L., Liu, C., Lu, J., & Wang, J. (2023). Philosophy of self-learning education implemented in a virtual education system. *Learning and Motivation*, 84, 101916. <https://doi.org/10.1016/j.lmot.2023.101916>

Malý, L. (2023). The role of educational programmes and their effect on self-education: An example from practice in the context of encountering different cultural influences. *Theology and Philosophy of Education*, 2(2), 25–31. <https://tape.academy/index.php/tape/article/view/31>

Oprea, I. M. (2021). Self-education and lifelong learning. In *Proceedings of INTCESS 2021 8th International Conference on Education and Education of Social Sciences* (pp. 142–145). <https://doi.org/10.51508/intcess.2021157>

Schmidt J. T. & Tang M. (2020). Digitalization in Education: Challenges, Trends and Transformative Potential. In: Harwardt M., Niermann P. J., Schmutte A., Steuernagel A. (eds). *Führen und Managen in der digitalen Transformation*. Springer Gabler, Wiesbaden. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-658-28670-5_16

Schmidt, J. T., & Tang, M. (2020). Digitalization in education: Challenges, trends and transformative potential. In M. Harwardt, P. J. Niermann, A. Schmutte, & A. Steuernagel (Eds.), *Führen und managen in der digitalen Transformation* (pp. xxx–xxx). Springer Gabler. https://doi.org/10.1007/978-3-658-28670-5_16

Telukdarie, A., & Munsamy, M. (2019). Digitization of higher education institutions. In *2019 IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management (IEEM)* (pp. 716–721). <https://doi.org/10.1109/IEEM44572.2019.8978701>

Viljoen, J. (2023, February 24). AI in higher education – A tool for better learning? *University World News*. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20230222130606612>

Дейнека В.В., Москвін Я.В. Філософія освіти : навч. посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Освітні педагогічні науки». 2-е вид., оновл. Харків : ХНМУ, 2024. 72 с.

Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії: навч.-метод. посіб. / О.Дольська, О.Гончаренко, О.Городиська. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2023. 225 с.

Філософія освіти: навчальний посібник / уклад. : Т.Н. Кучера, Л.І. Насонова, В.В. Дейнека. Харків: ХНМУ, 2015. 63 с.

Філософія освіти: навчальний посібник. – 2-ге видання / за наук. ред. академіка В.Андрушенка [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с.

ЧАСТИНА III. ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

САМОСТІЙНА РОБОТА

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (ЕСЕ) ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Есе повинно містити від 1500 до 2500 слів. Робота має бути логічно структурованою та включати вступ, основну частину й висновки. Вступ: короткий опис теми, чітке визначення предмета дослідження, формулювання мети та завдань есе. Основна частина: аргументований виклад матеріалу, аналіз ключових аспектів теми з використанням наукового підходу. Висновки: підсумки дослідження, рекомендації, можливі напрями подальшого вивчення проблеми, особисте ставлення автора до теми. Есе має містити посилання на не менше 5 наукових джерел: монографії, статті, офіційні документи тощо. Усі джерела повинні бути оформлені відповідно до стандартів академічного цитування. Есе має бути самостійно написаним. Використання чужих ідей допускається лише за наявності відповідного посилання. Плагіат не допускається.

Критерії оцінювання (максимум — 10 балів). Чіткість структури та організації есе (2 бали). Аналіз і аргументація (3 бали). Використання джерел (1 бал). Оригінальність і самостійність (1 бал)

Мова та стиль (2 бали). Висновки та рекомендації (1 бал). Підсумкова оцінка виставляється на основі суми балів за всіма критеріями.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Філософія освіти як наука: ключові концепції та підходи
2. Античні філософи про освіту: Платон, Арістотель, Сократ
3. Середньовічна модель освіти: роль університетів та схоластики
4. Просвітництво та його вплив на сучасну освітню систему
5. Педагогічна філософія Джона Дьюї: прагматизм і прогресивізм
6. Критична педагогіка Паулу Фрейре: освіта як засіб соціальних змін
7. Екзистенціальна філософія освіти: Жан-Поль Сартр, Мартін Гайдеггер
8. Конструктивізм у педагогіці: теорії Льва Виготського та Жана Піаже
9. Філософські основи Нової української школи (НУШ)
10. Сучасні трансформації освіти в Україні: реформи та виклики
11. Цифрова освіта: переваги та загрози у світлі філософії освіти
12. Інтерактивні методи навчання: філософське підґрунтя
13. Освіта майбутнього: якість знань чи технологічний контроль?
14. Глобалізація освіти: плюси та мінуси для національних освітніх систем
15. Lifelong Learning: філософія освіти впродовж життя
16. Феміністична філософія освіти: рівність і доступ до знань
17. Фінська модель освіти: як довіра формує успішну школу
18. Освіта та етика: виховання моральної особистості в сучасному світі
19. Штучний інтелект і освіта: як змінюється роль вчителя?
20. Цілі сталого розвитку ООН і їх вплив на освітні реформи
21. Постмодерністський погляд на освіту: Жан Бодрійяр та критика знання

22. Гейміфікація в освіті: новий підхід чи тимчасовий тренд?
23. Освітні утопії: Томас Мор, Кампанелла та сучасні експериментальні школи
24. Трансгуманізм і освіта: чи потрібна людині традиційна школа в майбутньому?
25. Філософія інклюзивної освіти: освіта для всіх чи ілюзія рівності?

ВАРІАНТИ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Варіант 1

1. Охарактеризуйте основні філософські підходи до освіти: прагматизм, екзистенціалізм, критична педагогіка.
2. Як змінюється роль учителя та учня в умовах цифровізації освіти?
3. Проаналізуйте вплив ідей Джона Дьюї на сучасні освітні системи.

Варіант 2

1. Розкрийте суть концепції «Освіта впродовж життя» (Lifelong Learning) у філософському контексті.
2. Як цілі сталого розвитку ООН впливають на освітні реформи в Україні та світі?
3. Порівняйте традиційну педагогіку з конструктивістським підходом у навчанні.

Варіант 3

1. Як постмодерністська філософія освіти впливає на зміну освітніх парадигм?
2. Охарактеризуйте ключові риси фінської моделі освіти та її філософське підґрунтя.
3. Чим концепція «Школи щастя» у Данії відрізняється від класичних освітніх моделей?

Варіант 4

1. Визначте основні виклики сучасної освіти в епоху глобалізації та технологічного розвитку.
2. Як філософія критичної педагогіки Паулу Фрейре може вплинути на реформи освіти?
3. Проаналізуйте роль інклюзивної освіти у формуванні соціальної справедливості.

Варіант 5

1. У чому полягає філософське значення інтерактивних методів навчання?
2. Як штучний інтелект та автоматизація впливають на майбутнє освіти?
3. Чому освіта майбутнього може будуватися на персоналізованих підходах до навчання?

ТЕСТОВІ ЗАПИТАННЯ

1. Що таке освіта?

- а) Система засвоєних особистістю знань, умінь і навичок, а також рівень розвитку її розумово-пізнавальних здібностей і морально-естетичної культури.
- б) Цілеспрямований процес і результат оволодіння знаннями, уміннями та навичками, формування світогляду й розвиток здібностей.
- в) Процес засвоєння досвіду, виховання й розвитку особистості, що дає змогу жити цивілізовано й працювати творчо.

2. Що таке філософія освіти?

- а) Науково узагальнена система поглядів на освіту.
- б) Філософський аналіз явища освіти та освітніх процесів.
- в) Методологічні засади освітньої діяльності.

3. Яке основне завдання освіти?

- а) Удосконалення форм і методів навчання, розробка освітніх технологій.
- б) Навчання підростаючого покоління, розвиток його особистісного потенціалу.
- в) Дослідження закономірностей і механізмів психічного розвитку особистості в процесі навчання.

4. Яка риса є характерною ознакою постмодерну і впливає на освіту?

- а) Централізація знань
- б) Абсолютність істини
- в) Децентралізація знань
- г) Домінування релігійних концепцій.

5. Що означає релятивізм у контексті освіти постмодерну?

- а) Визнання виключно раціонального знання
- б) Визнання багатьох рівнозначних точок зору
- в) Повернення до традиційних освітніх форм
- г) Заперечення потреби в особистій думці

6. Яка роль викладача в умовах постмодерного підходу до освіти?

- а) Джерело істини
- б) Контролер знань
- в) Модератор навчального процесу
- г) Автор підручників

7. Який освітній підхід є прикладом персоналізованого навчання?

- а) Навчання за єдиним державним стандартом
- б) Вивчення курсу через аудиторні лекції
- в) Можливість обрати курси відповідно до власних цілей
- г) Підручники, схвалені Міністерством освіти

8. Що є головною перевагою проєктно-орієнтованого навчання?

- а) Зниження навантаження на студентів
- б) Формування навичок командної роботи та вирішення реальних задач
- в) Посилення теоретичної підготовки
- г) Індивідуальна робота без співпраці

9. Яке твердження найкраще описує феномен «глобалізації освіти»?

- а) Освіта орієнтована на місцеві традиції
- б) Освіта закрита у межах національної культури

- в) Студенти отримують доступ до знань з усього світу
- г) Лише університети мають право викладати знання

10. Що є головною характеристикою компетентнісного підходу в освіті?

- а) Механічне запам'ятовування фактів
- б) Оцінювання лише академічних знань
- в) Розвиток умінь, які потрібні в реальному житті
- г) Орієнтація на класичні освітні тексти.

11. Чим спричинене зниження мотивації до навчання серед здобувачів освіти?

- а) Надмірною дисципліною
- б) Відсутністю онлайн-ресурсів
- в) Впливом цифрових розваг і інформаційним перенасиченням
- г) Застарілими освітніми стандартами

12. Освітня парадигма, яка була сформована в епоху Нового часу, отримала згодом в літературі назву...?

- а) Класичної; б) Некласичної; в) Сучасної.

13. У чому полягає дилема між стандартизацією та персоналізацією освіти?

- а) В необхідності вивчати всі предмети
- б) У конфлікті між академічною та практичною підготовкою
- в) У протиставленні єдиних вимог та індивідуальних освітніх потреб
- г) У виключенні гуманітарних дисциплін.

14. До якого покоління належать діти, які народилися в період з 1997 до 2012 року?

- а) Покоління Альфа
- б) Покоління Y
- в) Покоління Z
- г) Покоління Бета.

15. Яка з наведених характеристик найбільше притаманна дітям покоління Альфа?

- а) Звичка до друкованих книжок
- б) Незнання цифрових технологій
- в) Звичка до миттєвого зворотного зв'язку
- г) Небажання навчатися самостійно.

16. Що таке кліпове мислення у контексті освіти дітей нового покоління?

- а) Здатність логічно мислити
- б) Сприйняття інформації через короткі уривки
- в) Схильність до навчання за підручниками
- г) Бажання уникати відеоконтенту

17. Яка з ролей найбільше відповідає сучасному підходу до функцій педагога у роботі з дітьми нового покоління?

- а) Авторитарний наставник
- б) Джерело знань
- в) Контролер дисципліни
- г) Ментор і фасилітатор.

18. Який із факторів є одним із головних викликів у навчанні дітей із кліповим мисленням?

- а) Висока концентрація уваги
- б) Потреба в довготривалому читанні
- в) Звичка працювати з великими текстами
- г) Ігнорування цифрових технологій

19. На думку П.Фрейре, яка риса найбільш притаманна пригнобленим?

- а) саморуйнування;
- б) самоприниження;
- в) самопожертвування;
- г) самовдосконалення.

20. Коли виникла «Критична педагогіка»?

- а) кінець XIX ст.; б) початок XX ст.; в) XVII; г) кінець 60 рр. XX ст.

21. Проблема відчуження знань в освіті полягає у?

- а) існуванні прихованого навчального плану;
- б) відсутності знань в учнів;
- в) відсутності взаємозв'язку між вчителем та учнем;
- г) відсутності мотивації.

22. Які етапи включає навчальна діяльність учителя?

- а) Мотивація учіння школярів, актуалізація опорних знань, організація вивчення нового матеріалу, вдосконалення раніше вивченого, визначення результативності навчання.
- б) Актуалізація опорних знань, мотивація учіння школярів, організація вивчення нового матеріалу, вдосконалення раніше вивченого, визначення результативності навчання.
- в) Організація вивчення нового матеріалу, мотивація учіння школярів, актуалізація опорних знань, вдосконалення раніше вивченого, визначення результативності навчання.

23. Хто є автором книги «Педагогіка пригноблених»?

- а) Метью Ліпман
- б) Паулу Фрейре
- в) Зигмунт Бауман
- г) Джон Дьюї

24. Який тип знання, за Ж.-Ф. Ліотаром, домінує у постмодерному суспільстві?

- а) Істинне знання, засноване на метафізичних істинах.
- б) Знання, що відповідає науковому прогресу.
- в) Прикладне знання, яке має комерційну цінність.
- г) Енциклопедичне знання, охоплює всі сфери.

25. Хто з філософів порівнював школу з в'язницею за рівнем репресивності?

- а) Мішель Фуко
- б) Джон Дьюї
- в) Зигмунт Бауман
- г) Паулу Фрейре

26. Що є основною метою критичної педагогіки Паулу Фрейре?

- а) Підвищення рейтингу школи
- б) Передавання офіційної ідеології
- в) Підготовка до зовнішнього оцінювання
- г) Формування критичного мислення та активної громадянської позиції.

27. Який із наведених філософів наголошував на важливості «проблемного навчання» як основи освіти?

- а) Мартін Гайдеггер
- б) Джон Дьюї
- в) Зигмунт Бауман
- г) Мішель Фуко.

28. Кому належить ідея створення школи-лабораторії, де поєднуються ігрова та трудова діяльності без жорсткого навчального плану?

- а) Метью Ліпман
- б) Джон Дьюї
- в) Зигмунт Бауман
- г) Паулу Фрейре

29. Кому належить думка: «Знання виробляються для того, щоб бути проданими у сучасному світі»?

- а) Жан-Франсуа Ліотар
- б) Елвін Тофлер
- в) Карл Ясперс

30. Що, згідно з Пауло Фрейре, є головною вадою традиційної моделі освіти?

- а) Відсутність чіткої структури та порядку.
- б) Низький рівень технічного забезпечення.
- в) «Банківський» підхід, коли учень розглядається як пасивний носій знань.
- г) Занадто високі вимоги до самостійності учня.

31. В епоху постмодерну ідеалом освіченої людини є?

- а) всебічно розвинута особистість;
- б) людина багатознаюча;
- в) людина-творець;
- г) культурна людина.

32. Таку форму проведення занять як лекція (диспут) запропонував?

- а) Ян Амос Коменський; б) Руссо; в) П'єр Абеляр.

33. У який час набула поширення ідея гармонічного навчання?

- а) Античність; б) Середньовіччя; в) Новий час.

34. Яку епоху характеризує ідеал освіченої людини як людини-творця, яка здатна по-новому подивитися на світ, зрозуміти його:

- а) Відродження; б) Постмодерн; в) Античність

35. Яка основна мета компетентнісного підходу в освіті?

- а) Запам'ятовування фактів
- б) Накопичення енциклопедичних знань
- в) Розвиток навичок ХХІ століття (критичне мислення, креативність тощо)
- г) Вивчення історії освіти

36. Яка філософська течія лежить в основі ідеї "навчання через практичний досвід"?

- а) Ідеалізм
- б) Прагматизм
- в) Раціоналізм
- г) Скептицизм

37. Яка концепція освіти акцентує увагу на унікальності кожного учня, свободі вибору та відповідальності?

- а) Конструктивізм

- б) Емпіризм
- в) Екзистенціалізм
- г) Трансценденталізм

38. Який інтерактивний метод передбачає аналіз змодельованих ситуацій та розвиток навичок прийняття рішень?

- а) Гейміфікація
- б) Метод проєктів
- в) Метод кейс-стаді
- г) Дискусія

39. Який освітній підхід підкреслює роль соціальної взаємодії у засвоєнні знань?

- а) Позитивізм
- б) Конструктивізм
- в) Номіналізм
- г) Раціоналізм

40. Яка роль технологій у сучасній системі освіти згідно з новітніми тенденціями?

- а) Вони замінюють учителів повністю
- б) Вони ускладнюють навчальний процес
- в) Вони роблять освіту більш доступною, адаптивною та персоналізованою
- г) Вони використовуються лише для розваг

СЛОВНИК ГОЛОВНИХ ТЕРМІНІВ

Академічна свобода – право викладачів і студентів самостійно обирати методи навчання, досліджень і вираження думок без зовнішнього тиску.

Аксіологія освіти – філософська дисципліна, що досліджує цінності освіти та її роль у формуванні світогляду особистості.

Виховання дітей або батьківство (англ. parenting, child rearing) – процес заохочення та підтримки фізичного, емоційного, соціального та інтелектуального розвитку дитини від народження до дорослості; також комплекс прав, обов'язків та відповідальності в цьому питанні з точки зору законодавства.

Гібридне навчання – це форма навчання, яка поєднує онлайн та офлайн компоненти. Це означає, що учні навчаються як в класі, так і дистанційно, використовуючи онлайн-ресурси, інтерактивні платформи та інші технології для підтримки традиційного навчання.

Глобальна компетентність – здатність аналізувати глобальні проблеми, приймати багатоголосся культур, формувати відповідальну позицію щодо викликів людства.

Гуманістична педагогіка – напрям у педагогіці, що орієнтує на вільний вибір та облік індивідуально-особистісних інтересів і можливостей суб'єктів педагогічного процесу в навчанні, вихованні та освіті.

Екзистенціалізм в освіті – філософський підхід, який наголошує на особистісному виборі, відповідальності та індивідуальному самовизначенні учня.

Змішане навчання (англ. blended learning) – це форма навчання, що поєднує онлайн-навчання, традиційне навчання в класі та самостійне навчання. Це означає, що учні вивчають матеріал як в класі під керівництвом вчителя, так і самостійно, використовуючи онлайн-ресурси та інші матеріали.

Інклюзивна освіта – підхід до навчання, що забезпечує рівний доступ до освіти для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних, психічних чи соціальних особливостей.

Інтерактивне навчання – метод навчання, що базується на активній взаємодії учнів і викладача, використанні діалогів, дискусій, групової роботи.

Інтеркультурна компетентність – здатність ефективно взаємодіяти з людьми з різних культур, розуміти, поважати й адаптуватися до культурних відмінностей.

Когнітивні викривлення (інакше - когнітивні упередження або когнітивні спотворення) – це систематичні помилки у мисленні, які можуть призводити до необґрунтованих суджень, ірраціональних дій та зниження якості рішень.

Конструктивізм у освіті – теорія навчання, згідно з якою знання формуються на основі особистого досвіду та активної взаємодії учня із середовищем.

Критична педагогіка – освітній підхід, розроблений Паулу Фрейре, що спрямований на розвиток критичного мислення та боротьбу з соціальною несправедливістю.

Ліберальна освіта – освітня модель, що спрямована на всебічний розвиток особистості, критичне мислення та здатність до самоосвіти.

Медіаграмотність – здатність критично сприймати, аналізувати та створювати медіа-контент.

Мета пізнання – здатність людини усвідомлювати власний процес мислення та регулювати свою пізнавальну діяльність.

Мікронавчання – освітній підхід, що передбачає подачу матеріалу невеликими порціями.

Модульне навчання – освітній підхід, що передбачає поділ навчального матеріалу на автономні модулі, які можна засвоювати у власному темпі.

Навчання – це процес набуття нових знань, навичок, поведінки чи цінностей через досвід, вивчення, освіти чи роздуми.

Нова українська школа (НУШ) – освітня реформа в Україні, що спрямована на створення компетентісно орієнтованої освіти, особистісного розвитку учня та інтеграцію сучасних методів навчання.

Освіта впродовж життя (Lifelong Learning) – концепція, що наголошує на необхідності постійного навчання та розвитку особистості протягом усього життя.

Персоналізована освіта – підхід до навчання, який враховує індивідуальні потреби, здібності та інтереси кожного учня.

Постмодерністська освіта – освітній напрям, що ставить під сумнів традиційні методи навчання, акцентує увагу на плюралізмі знань, децентралізації авторитетів та індивідуальному підході до пізнання.

Прагматизм у освіті – підхід, розроблений Джоном Дьюї, що наголошує на навчанні через практичний досвід, діяльність і вирішення реальних проблем.

Система компетентісного навчання – освітній підхід, що фокусується не лише на передачі знань, а й на формуванні ключових компетентностей (критичне мислення, комунікація, співпраця тощо).

Системи освіти (англ. Educational systems) – об'єднання в цілісну систему незалежних програм і інститутів, що забезпечують як формальну, так й неформальну освіту.

Сучасні освітні технології – цифрові та педагогічні інновації, які використовуються для підвищення ефективності навчального процесу (онлайн-курси, адаптивне навчання, гейміфікація тощо).

Теорії навчання – досліджують механізми, яким чином відбувається навчання людей новим знанням та навичками, та лежать в основі підходів, які використовуються для створення поліпшених методів навчання.

Філософія освіти (англ. Philosophy of education) – галузь філософського знання, що має своїм предметом освіту. Веде відлік своєї історії як окремої дисципліни з початку ХХ століття. Родоначалником філософії освіти в світі вважається англо-американський філософ Джон Дьюї.

Філософія освіти – галузь філософії, що вивчає сутність, цінності та філософські засади освіти, аналізує філософські проблеми, пов'язані з освітою, такі як її природа, мета, цілі, зміст, процес та результати.

Філософія освіти – галузь філософії, яка вивчає сутність, цінності та філософські засади освіти, аналізуючи її мету, цілі, зміст, процес та результати.

Фінська модель освіти – освітня система, що базується на довірі до вчителя, відсутності стандартних тестів та акценті на благополуччя учнів.

Формальна, неформальна та інформальна освіта – категорії освіти, що відображають її різні форми: формальна – структурована система навчання (школи, університети); неформальна – курси, тренінги, самоосвіта; інформальна – ненавмисний процес навчання через досвід, спілкування, діяльність.

Цифрова грамотність – здатність ефективно й безпечно використовувати цифрові технології, критично оцінювати інформацію з онлайн-джерел, створювати цифровий контент і дотримуватися норм цифрової етики.

Цифрове громадянство – усвідомлене, відповідальне й етичне використання цифрових ресурсів.

Цифровий розрив – нерівний доступ до цифрових технологій через соціально-економічні чи географічні фактори.

Цілі сталого розвитку – глобальні орієнтири ООН, серед яких освіта (Ціль 4) є основним чинником досягнення рівності та інновацій.

Штучний інтелект в освіті – використання алгоритмів і машинного навчання для персоналізації навчання, автоматичного оцінювання, адаптації навчального контенту та аналізу освітніх даних.

EdTech (від англійського «Educational Technology») – це загальний термін для опису технологій, які використовуються в освіті. Він включає широкий спектр інструментів та платформ, від онлайн-курсів та освітніх додатків до інтерактивних панелей та систем автоматизованого навчання, спрямованих на покращення процесу навчання.

Soft skills – міжособистісні та емоційно-соціальні навички: комунікація, емоційний інтелект, тайм-менеджмент, адаптивність, креативність.

STEM-освіта (від англ. Science, Technology, Engineering, and Mathematics) - це освітній підхід, що об'єднує природничі науки, технології, інженерію та математику. Його основна мета - розвивати критичне мислення, інженерний підхід та вміння застосовувати знання в реальному житті.

ЛІТЕРАТУРА

Агенція розвитку освітньої політики. (2023). Громадянська освіта в Україні: сучасний стан, пріоритети та перспективи розвитку. <https://edudevelop.org.ua/parlamentska-prosvita/106-gromadyanska-osvita-v-ukrajini-suchasnij-stan-prioriteti-ta-perspektivi-rozvitku-fakhova-diskusiya-v-tsentri-razumkova.html>

Андоверова А., Плахтій М. Пріоритети інструменталізму у філософії дидактики Дж. Дьюї. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Вип. 12. С. 68-75. URL: <https://drive.google.com/file/d/12OP7pBmyHeySTrGVm7KXXfFcNRxEVXq9/view>

Базалук О. А. Філософія освіти в світлі нової космологічної концепції: Підручник. Київ: Кондор, 2010. 458 с.

Берегова Г. (2024). Просвітницька місія філософії освіти в сучасному світі. *Філософія освіти*. 29(2), 48–59. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-3>

Бойченко, М. (2024). Європа як домашнє завдання України: навчитися і навчати. *Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії: Збірник тез і доповідей (Частина 1)*. за ред. Г. Берегової та ін. Херсон: вид-во ФОП Вишемирський В. С. С.14–16.

Віталій Лях, Юрій Мелков, Ярослав Любимий, Віктор Зінченко, Віталій Нечипоренко, Ольга Петрое, Михайло Бойченко, «Глобалізація вищої освіти (національний та інституційний рівні)», *Філософія освіти. Philosophy of Education*: Том 28 № 2 (2022)

Гончаренко О. А. "Філософія освіти – це не філософія?" *Актуальні проблеми філософії та соціології*, no. 32 (February 3, 2022): 25–29. <http://dx.doi.org/10.32837/apfs.v0i32.1020>.

Мороз, Я., & Гончаренко, О. (2024). Освіта: прагнення до істини чи інструмент підкорення? *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 38(3), 117-131.

Гончаренко, О. (2023). Чому сьогодні важливо відстояти достойність університету? *Збірник матеріалів Міжнародного круглого столу “Казимир Твардовський. Філософія в системі наук та гуманітаристики: значення та призначення”, 11 лютого, 32*.

Дейнека В.В., Москвін Я.В. Філософія освіти : навч. посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Освітні педагогічні науки». 2-е вид., оновл. Харків : ХНМУ, 2024. 72 с.

Дмитренко Г., Семенець-Орлова, І., Олійник, В., & Головач, Н. (2023). Пошуки інноваційних шляхів розвитку громадянського суспільства в післявоєнній Україні. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*, (3(69)), 14-22. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3\(69\)-2](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3(69)-2)

Срмоленко А. (2021). Дискурс. Комунікація. Моральність. Київ: Наукова думка.

Заболотня О. (2023). Формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: *Науково-методичний вісник*, 59, 149-153.

Калашнікова С. (ред.). (2023). Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика: монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України.

Калашнікова С., Оржель О. (ред.). (2023). Політика та механізми реалізації соціальної відповідальності університетів України в умовах війни та під час по-воєнного відновлення: монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України.

Кремень В. (ред.). (2023). Вища освіта України в умовах воєнного стану та після-воєнного відновлення: виклики і відповіді: науково-аналітична доповідь. Київ: Педагогічна думка.

Луговий, В., Драч, І., & Петроє, О. (ред.). (2023). Теоретичні та методичні основи модернізації механізмів підвищення дослідницької спроможності університетів України у контексті імплементації концепції «Відкрита наука» та повоєнного відновлення України як сильної європейської країни: монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України.

Малесєв А. (2023). Штучний інтелект як передвісник істотних змін в освіті. *Філософія освіти*, 29 (2): 143–159. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-9>

Мараєва, У., Долішняк, В. (2022). Перспективи гуманізму крізь призму постмодерної культури. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 34, 13–18. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i34.1069>

Мірошніченко, В. І., Гончаренко, О. А., & Тушко, К. Ю. (2021). Методика викладання у вищій школі.

Мельник, Ю., Тодорова, С., & Шевченко, Г. (2024). Філософія штучного інтелекту у вищій освіті. *Humanitiesstudies*, 19(96): 126–134. <https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-14>

Національна академія педагогічних наук України. (2023). Приєднання Інституту вищої освіти НАПН України до Коаліції з удосконалення оцінювання дослідницької діяльності. <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3149/>

Опачко М. Філософія сучасної освіти. Навчально-методичний посібник. Ужгород: УжНУ, 2019. 60 с.

Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії: навч.-метод. посіб. / О.Дольська, О.Гончаренко, О.Городиська. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2023. 225 с.

Панухник О. (2023). Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ІІІ. *Галицький економічний вісник*, 83(4), 202–211. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.202

Петрушенко В. Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції. Львів: «Магнолія- 2006», 2021. 350 с.

Плахтій М. П. Розбудова вищої жіночої освіти в Україні наприкінці ХІХ- на початку ХХ століття: історико-філософський аспект. Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н.В.]. Вип. 32 (1–2022). Київ: Міленіум, 2022. С. 67-81. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32.67-81>

Плахтій М. П., Сулятицька Т. В. Інформаційно-комунікативний спосіб розвитку сучасного суспільства. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційна безпека: сучасний стан, проблеми та перспективи» [Електронний ресурс] / [за заг. ред. О. В. Віннічук]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. С. 48-57. URL: https://politkaf.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/zbirnyk-material-konfer.-inf-bezp_2023.pdf

Плахтій М. П., Сулятицька Т. В. Комунікативна природа людського буття. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 37 (2022). С.94-102. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.15>

Плахтій М.П. Особливості процесу освітньої взаємодії у постмодерному суспільстві. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-політичні трансформації в епоху глобалізації: від конфлікту до консенсусу». Кам'янець-Подільський: ФЦП Буйницький О.А., 2021. С.27-31. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6060>

Плахтій М.П. Проблема відповідальності у концепції К.-О. Апеля. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 21. С.39-40. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6229>

Плахтій Маріанна. Філософія дидактики у контексті теорії поколінь. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3-х томах. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Вип. 20. Т. 1. С. 53-54. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/5580>

Сулятицька Т.В., Плахтій М.П. Освіта в мультикультурному суспільстві. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. № 1, 2022. С.121-128. DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.1.17>

Сулятицька Тетяна; Плахтій Маріанна. Ідея природовідповідності в педагогічній системі Григорія Сковороди. *Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Філософія»*, 2024, 26: 61-65. DOI: 10.25264/2312-7112-2024-26-61-65. <https://journals.oa.edu.ua/Philosophy/article/view/4123>

Філософія освіти (хрестоматія); уклад.: Огнев'юк В. О., Кузьменко О. М. Київ, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. 506с.

Філософія освіти: навчальний посібник / уклад. : Т.Н. Кучера, Л.І. Насонова, В.В. Дейнека. Харків: ХНМУ, 2015. 63 с.

Філософія освіти: навчальний посібник. – 2-ге видання / за наук. ред. академіка В.Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33916/Filosofia%20Osvity_2021.pdf?sequence=1

Хамітов Н. В. (2023а). Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ, КНТ.

Черепанова С. (2022). Філософія освіти: до проблеми концептуалізації. *Філософія освіти*, 27(2), 116–137. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-2-8>

Шевченко, А.І. (ред.) (2023). Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія. Київ: ППШ. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023

Юрій Мелков, Відкрита наука: від теорії до практики (українська та китайська перспективи), *Філософія освіти. Philosophy of Education*: Том 28 № 2 (2022)

Юрій Мелков, Поняття «відкрита наука»: його цінності та значення для системи вищої освіти, *Філософія освіти. Philosophy of Education*: Том 27 № 2 (2021)

Феномен безпеки. Соціально-гуманітарні виміри. (Кол. монографія). Гол. Ред. В. Мудраков. Київ-Берлін, 2022 <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm&ogbl#inbox/FMfcgzGpGBCvPmTwKbqcCvKZCfRzWjfk?projector=1&messagePartId=0.1>

Петрук Н. Стратегії розвитку гуманітарної освіти в добу технократизму та глобалізації. *Філософія освіти*. Київ, 2020, т.26, №1. С.54-68.

Поліщук О., Петрук Н.К. Аксіологічні орієнтири у філософії сталого розвитку суспільства. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2022. №1(52). С. 47-58.

Bakhmat, N., & Smorgun, M. (2022). On the role of digitalization and globalization for the development of mobile video games in the education of the future: Trends, models, cases. *Futurity Education*, 2(4), 63–74. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.07>

Balyer, A., & Öz, Ö. (2018). Academicians' views on digital transformation in education. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 5(4), 809–830. <http://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/441/295>

Berehova, H., & Andruszkiewicz, F. (2024). Biophilosophy in the system of higher education as a paradigm of the preservation of human culture and civilisation. *The New Educational Review*, 75, 25–35. <https://doi.org/10.15804/tner.2024.75.1.02>

Blikhar, V. S., & Gryniuk, R. F. (2024). Transformation of Anthropological Legal Values of Human Existence under Conditions of War. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, (25), 15-25.

Bowen, J. A., & Watson, C. E. (2024). *Teaching with AI: A practical guide to a new era of human learning*. Johns Hopkins University Press.

Honenberger, P. (2023). Hull, David Lee. 1935–2010. In J. Shook (Ed.), *Dictionary of modern American philosophers* (2nd ed., pp. 489–492). Bloomsbury Academic.

Ifenthaler, D., & Egloffstein, M. (2020). Development and implementation of a maturity model of digital transformation. *Tech Trends*, 64, 302–309. <https://doi.org/10.1007/s11528-019-00457-4>

Jackson, N. C. (2019). Managing for competency with innovation change in higher education: Examining the pitfalls and pivots of digital transformation. *Business Horizons*, 62(6), 761–772. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2019.08.002>

Khan, S. (2024). *Brave new words: How AI will revolutionize education (and why that's a good thing)*. Penguin Publishing Group.

Kuklin, V. M. (2024). Natural and artificial intelligence in search of truth. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Philosophy. Philosophical Peripeteias*, 70, 141–149. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2024-70-12>

Ma, S., Liu, S., Ma, L., Liu, C., Lu, J., & Wang, J. (2023). Philosophy of self-learning education implemented in a virtual education system. *Learning and Motivation*, 84, 101916. <https://doi.org/10.1016/j.lmot.2023.101916>

Malý, L. (2023). The role of educational programmes and their effect on self-education: An example from practice in the context of encountering different cultural influences. *Theology and Philosophy of Education*, 2(2), 25–31. <https://tape.academy/index.php/tape/article/view/31>

Marukhovska-Kartunova, O., Marukhovskiy, O., Plakhtiy, M., Suliatytska, T., & Berezhna, M. (2024). Social philosophy of mass communication: Interaction of media, politics and culture. *Synesis*, 16(2), 108–121. <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/3049>

Oprea, I. M. (2021). Self-education and lifelong learning. In *Proceedings of INTCESS 2021 8th International Conference on Education and Education of Social Sciences* (pp. 142–145). <https://doi.org/10.51508/intcess.2021157>

Petruk, N. K., & Gapchenko, O. V. (2023). Principles of discourse ethics and human existence in times of war. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, (23), 44–54.

Schmidt, J. T., & Tang, M. (2020). Digitalization in education: Challenges, trends and transformative potential. In M. Harwardt, P. J. Niermann, A. Schmutte, & A. Steuernagel (Eds.), *Führen und managen in der digitalen Transformation* (pp. xxx–xxx). Springer Gabler. https://doi.org/10.1007/978-3-658-28670-5_16

Telukdarie, A., & Munsamy, M. (2019). Digitization of higher education institutions. In *2019 IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management (IEEM)* (pp. 716–721). <https://doi.org/10.1109/IEEM44572.2019.8978701>

Viljoen, J. (2023, February 24). AI in higher education – A tool for better learning? *University World News*. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20230222130606612>

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Навчальне видання

ПЛАХТІЙ Маріанна Петрівна
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри політології та філософії Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка*

Філософія освіти: навчально-методичний посібник

Обл.-вид. арк. 4,83

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка,
32301, м. Кам'янець-Подільський, вул. Татарська, 14